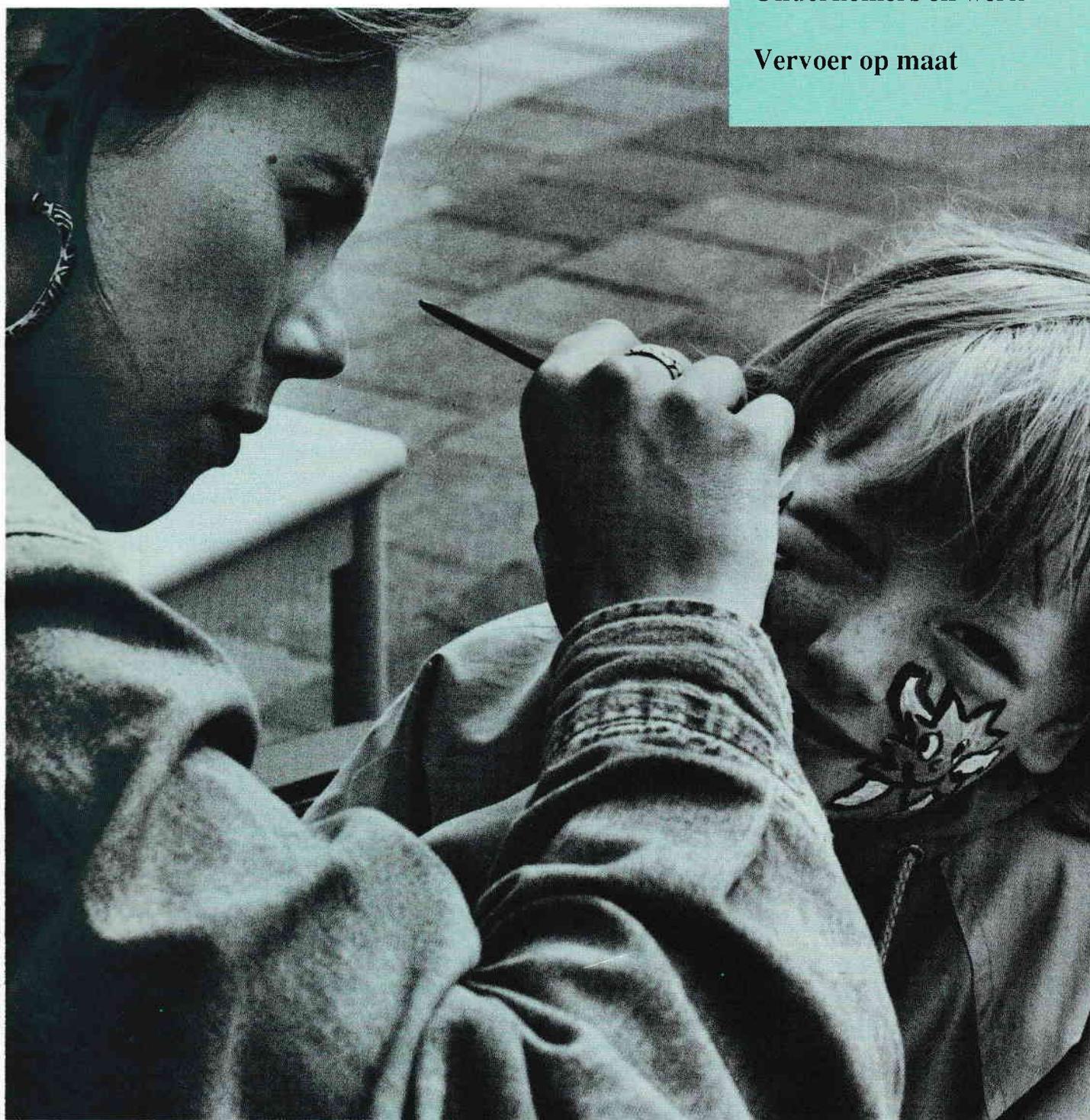

Steiger

Vakblad voor de
Rotterdamse wijken

94-2

INHOUD:

Opzoomerdag: Belgisch zangkoor, house-types en paella

Bestaat de Opzoomeraar?

Terugblik op de gebeurtenissen van 28 mei

Onbekommerd marktdenken

Ondernemers en werk

Vervoer op maat

STEIGER

STEIGER is een uitgave van het Rotterdamse instituut bewonersondersteuning (Rio).

STEIGER beoogt als 'vakblad voor de Rotterdamse wijken' een bijdrage te leveren aan de uitwisseling van ervaringen, werkwijszen en ideeën. Het blad bericht over bewonersinitiatieven, georganiseerde belangenbehartiging en de beroepsmatige ondersteuning daarvan. Daarnaast levert STEIGER analyses van ontwikkelingen in beleid en bijdragen aan de meningsvorming.

Hoofdredacteur

Anne van Veenen

Eindredactie en vormgeving

Erik Lindenburg

Redactieraad

Nel ten Boden, Johan Janssens,
Rob Siebeling

Medewerkers

Aad van der Graaf, Jan Willem Kluit,
Willem Jan de Vroom.

Fotografie

Dick Sluyter tenzij anders vermeld

Oplage: 2500 stuks

Copy-right en beeldmateriaal

Teksten kunnen geciteerd worden wanneer de bron vermeld wordt en uitsluitend na toestemming van het Rio. Ook is het niet toegestaan tekeningen of foto's uit dit blad over te nemen zonder toestemming van het Rio.

Prijs van Steiger

Steiger kost per nummer f 3,50. Een abonnement kost f 12,50 per jaar.

Uitgever:

Rotterdamse instituut bewonersondersteuning (Rio), Kortenaerstraat 1,
3012 VB Rotterdam.
Telefoon 010-4110333.

Editie juni 1994

Foto voorzijde: Een Oppie op je koppie. R Neve.
Zie ook Kort nieuws, pagina 29.

Kort verhaal

Het Schelfplein

Doordat tussen de Buitenhofstraat en de Essenburgstraat drie blokken huizen gesloopt werden en daarvoor in de plaats een 55+ flat en één gezinswoningen werden gebouwd, ontstond er een open plek die het Schelfplein werd genoemd.

In April 1992 werd de nieuwbouw opgeleverd. Wel vroegen we ons af wat er met die zandvlakte zou gebeuren. Toen we hoorden dat er een parkje aangelegd zou worden, waren we erg blij.

Het wachtte er de laatste tijd nogal eens hard en u kunt zich voorstellen wat dat voor de bewoners betekende. Zelfs op de vierde etage kon je zand blijven opvegen van het balkon. Eindelijk! Na bijna een jaar werd er begonnen met graven. Na twee dagen werd alles weer dichtgegooid. Het bleek dat ze het verkeerde plan hadden. Nou ja, foutje!

Een tijdje later begon men opnieuw. Er werden diepe vierkante putten gegraven. Daar ging een zwart zeil in en daarop een stapel piepschuimplaten. Het zeil werd later dichtgelast en daarop werd aarde gestort. Een zogenaamd zwevend plein!

Er zou in het oorspronkelijke plan een pad langs de flat aangelegd worden. Maar dat werd door de bewoners verworpen. Een fiets tegen de muur en je kon zo op de balkons klimmen. De bewoners wilden liever prikkelstruiken, bijvoorbeeld vuurdorens. De gemeente hield woord wat betreft het pad, maar de prikkelstruiken zijn nooit gekomen. Er staan nu struiken waar je gemakkelijk tussendoor kunt lopen.

Er staat wel een hekje omheen van dertig centimeter. Ook niet onoverkomelijk!

Van onze Opzomerzegel proberen we nu beveiliging voor de twee buitenste balkons te krijgen. In het midden van het plein kwamen twee grasperken van 35 meter lang en 22 meter breed, en een betonnen rand van 45 cm hoog. In elk perk een iel boompje waarvan er één direct al een het loodje legde. De bedoeling van dat verhoogde grasperk was, dat honden er niet zo gauw op zouden gaan. Heeft u wel eens een hond gezien, die geen 45 cm. kan springen? Het geld voor Opzoomerdag moeten we nu besteden om borden op de perken te plaatsen met 'Verboden voor honden'.

Toen het plein klaar was kwamen we tot de ontdekking dat ze de prullenbakken vergeten waren. Die zijn er uiteidelijk gekomen.

Na een poosje bleek dat ze niet geleegd werden. De plantsoenendienst gebeld.

"Welke kleur hebben de bakken?"

"Die zijn zwart"

"Wij kennen alleen groene en oranje bakken"

"Nu, deze zijn zwart en wilt u ze laten legen?"

Na drie weken en talloze telefoontjes was het eindelijk doorgedrongen dat ook zwarte prullebakken geleegd moeten worden.

De jeugd nam vanzelfsprekend direct bezit van het plein. We wonen namelijk in een zeer kinderrijke buurt. Er is wel een speeltuin in de Jagthuisstraat maar die gaat meestal om vijf uur dicht. Omdat er op het plein geen speeltuigen geplaatst mogen worden, het is tenslotte een plein om naar te kijken (volgens het inrichtingsplan) kan er alleen gevoetbald worden. Wat een ramp is voor de bewoners van de flat. Bovendien weerkaatst het geluid heel erg. Er spelen soms zeventig kinderen!

Op het plein staan ook bankjes. Negen stuks maar die staan op één rij voor de flat. Op dit moment zijn er al zeven geheel of gedeeltelijk gesloopt. Bij de plantsoenendienst gevraagd, of ze niet over het plein verspreid kunnen worden.

"Nee, Mevrouw, we kunnen niet zomaar een pleinindeling gaan veranderen!"

Maar als nu blijkt dat het zo niet werkt? Het laatste woord is hierover nog niet gesproken. De huizen in onze buurt zijn gerenoveerd, er is opnieuw bestraat, maar het Schelfplein is al aan het verloederen. Jammer toch!

Corrie Peters

Verhalenwedstrijd

Het verhaal 'Het Schelfplein' van mevr. C.Peters, vrijwilliger bijde Aktiegroep Het Nieuwe Westen is een bekroonde inzending in de verhalen-wedstrijd die door de redactie van Steiger werd georganiseerd ter gelegenheid van Opzoomerdag. In Steiger 93/4 werd het eerste bekroonde verhaal gepubliceerd: 'De Zandberg' van Suzanne van Munster.

De inzendingstermijn van de verhalenwedstrijd is verlengd tot 1 januari 1995. De regels: "Schrijf een sterk verhaal, waar gebeurd, op of rond een plein in Rotterdam. Maximale lengte 500 woorden, getypt of handgeschreven. Bekroonde inzendingen worden beloond tegen een tarief van 30 cent per woord." Inzendingen naar: Redactie Steiger, Kortenaerstraat 1, 3012 VB, Rotterdam.

Inhoud STEIGER 94 - 2 juni 1994

Opzoomerdag

0 Het Schelfplein

een kort verhaal van Corrie Peters

2 Samenlevingsopbouw in duizendvoud

Pleinregisseurs van Overschie, Noordereiland , Kralingen-Jaffa en Oude Westen blikken terug op Opzoomerdag; Anne van Veenen

5 Bestaat de Opzoomeraar?

Aad van de Graaf vraagt zich af wat er om gaat in dat hoofd onder die gele Opzoomerpet

7 De laatste week voor O-day

Dagboek van de week voor Opzoomerdag; Johan Janssens

9 O-team telt zegeningen

Analyse van de gebeurtenissen van 28 mei door campagne-team; Anne van Veenen

12 Continuïteit van de vernieuwing

Tips op de valreep; Gerard de Kleijn

Kan er nog gewerkt worden?

13 Sociale vernieuwing

en het onbekomerd marktdenken

'Voorzover het in de sociale vernieuwing gaat om het vergroten van de arbeidskansen ligt hier wellicht een zwakte in de aanpak'; Herman Meijer

14 Werk maken

Mar Aalders

16 'De werkloosheid oplossen is wel erg ambitieus'

Rondetafelgesprek met ondernemers, Benji de Levie

19 De weerbarstige praktijk van het Jeugdwerkgarantieplan

Een deel van de doelgroep stroomt niet in, en een andere deel valt uit; Henk Spies

20 Kinderziektes of gemiste kans?

Nieuw systeem van 'vervoer op maat' roept protest op; Gerard Nijssen

23 De stad is van iedereen

Bespiegelingen over stadsvernieuwing bij vertrek van Pim Vermeulen; Piet Huiskens

25 Bouwen voor wie?

Groepen met lage inkomen vallen uit de boot; Joop Dullaart en Jenny Vermeeren

27 Meer Filiz nodig

Bespreking van brochure 'In de buurt, participatie van migranten'; Orhan Bayraktar

29 Kort nieuws

- Zuidelijke tuinsteden • fotoboek Opgezoomerd

Belgisch zangkoor, house-types en paella

Samenlevingsopbouw in duizendvoud

Rotterdam zag geel. Dat kon ieder een zien. Maar wat was er nog meer aan de hand op Opzoomer-dag? Grote schoonmaak? Een feestje op kosten van de gemeente? Samenlevingsopbouw in duizend-voud? Enkele impressies van 'pleinregisseurs' in Overschie, Noordereiland, Kralingen-Jaffa en Oude Westen.

In Overschie schoten de Opzoomeracties als paddestoelen uit de grond. "Het was geen kunst om 25 Opzoomerstraten bij elkaar te krijgen", vertelt pleinregisseur Jan Maas. "De mensen meldden zich op het laatst uit zichzelf bij de buurtwinkel. Er was grote teleurstelling toen de aanmeldingstermijn was verstreken. Er waren straten die helemaal geel waren en waar bewoners met z'n allen gingen barbecueën."

De dag startte op het Mookhoekplein met een kinderkoor en het oplaten van 1000 ballonnen. Een bakker had gezorgd voor een taart waar 150 stukken uit gesneden konden worden.

Trots van Opzoomerdag in Overschie is een kunstwerk op het plein. Een groot lichtproject, met lampen en planten dat het effect oproept van een huiskamer. Het kunstwerk ('Buitenhuiskamer' van Jeanne van Heeswijk) is volgens Jan Maas uniek: "Iedereen vindt het mooi. Dat heb ik nog nooit meegemaakt met een kunstwerk."

Het was overigens helemaal niet de bedoeling om een kunstwerk neer te zetten. Plan was om het nieuwe Mookhoekplein te verrijken met een jeu-de-boules baan, in samenwerking met de bewoners van de aangrenzende ouderenwoningen. Dat stuitte echter op problemen. De deelgemeente stelde vast dat het inrichtingsplan van het net opgeleverde plein niet voorzag in een jeu-de boules baan. Er werd dus, samen met het Centrum voor Beeldende Kunst, wat anders bedacht. De bewoners van het ouderen-complex gaan zelf zorgen voor

het onderhoud en geven het kunstwerk regelmatig water.

De tentbaas werd in Overschie geleverd door de scouting en de politie nam de jongerenuitdaging aan. Bedoeling was om een 'hangplaats' in te richten. Met het neerzetten van een abri van de RET zouden de jongeren zelf hun eigen overlast gaan bestrijden. Met de marechaussee waren afspraken gemaakt over het vervoer van het onderkomen. Omwonenden protesteerden echter tegen de komst van deze voorziening en gooden roet in het eten. Er kwam geen toestemming om de abri op de beoogde plek te plaatsen. Nieuwe uitdaging voor jongeren en politie werd toen om 4 uur nutteloos rond te hangen op het plein. Dit leidde volgens wijkagent (en jongerencaptain) Cor Heukels overigens tot een grote verbetering in de betrekkingen met de jongeren. Het verzorgen van het wijkdiner voor 300 personen leverde aanvankelijk nogal wat hoofdbrekens op. Totdat iemand op het idee kwam om de Basiseducatie in te schakelen. Via het principe 'vele kleintjes maken een grote' zorgden vijftig cursisten ieder voor 6 maaltijden, uit alle mogelijke windstreken.

"Dat is de kracht van de aanpak," concludeert Jan Maas. "Je vraagt niet iets aan mensen, maar je legt een uitdaging neer. Zo ben ik er zelf ook ingeluisd."

Belgisch zangkoor

Op het Burgemeester Hofmanplein op het Noordereiland werd op 28 mei voor het eerst sinds 10 jaar weer een groot feest ge-

vierd. Na de renovatie was de traditie verdwenen om een groot koninginnefeest te vieren op het plein. Nu was er een grootse happening met kraampjes, een tent met een swingend programma met veel Kaapverdische invloeden en een Spaans wijkdiner begeleid door de Amazing Stroopwafels. Pleinregisseur René van den Berg zit nog na te genieten. "Te gek, ik heb genoten. Alles stond op z'n kop. Van alle kanten hoor ik dat we zoets weer moeten doen." Inzet voor Opzoomerday was het plein bruikbaar te maken. Niemand had er greep op. De omwonenden niet (Turkse, Surinaamse, Kaapverdische en Nederlandse bewoners), en de bewonersorganisatie (die om de hoek zit) niet. Opzoomerday werd aangegrepen voor de herinrichting van het plein en de aanleg van een speeltuin. Aannemer MUWI wilde sponsoren als afronding van de renovatie en ook corporatie Volkswoningen deed mee.

Over het herinrichtingsplan voor het plein was al twee jaar gediscussieerd. Bewonersorganisatie en stadsontwikkelaars stonden tegenover elkaar. René van den Berg wordt nog boos: "Struikelblok was dat een speeltuin niet past in de strakke lijn die de ontwerpers voor ogen hadden. Maar het Noordereiland is een woonwijk, geen stadsdecor." Tot het laatste moment was onzeker of er groen licht zou komen. Pas twee weken voor Opzoomerday kon er beginnen worden. De aannemer heeft toen het speelterrein in een week ingericht. "Toen we hoorden dat Peper op bezoek wilde komen hebben we er een lint omheen gespannen dat de burgemeester kon doorknippen."

Erg geel was het niet in de wijk. De kleur viel verkeerd. Een jaar geleden hing het

Noordereiland vol gele affiches met protest tegen de overlast van de bouw van de Erasmusbrug. Het vaste kader van de bewonersorganisatie had er na de acties ook geen zin in om mee te doen met 'het feestje van de gemeente'. René van den Berg: "We moesten dus wel nieuwe mensen zien te vinden. De meeste Nederlanders wonen aan de kades, en de buitenlanders in de binnenstraten om het plein. Op die laatste groep hebben we ons toen vooral op gericht. Maar eind januari hadden we nog geen compleet pleinteam."

Het lukte ook niet een voltallig wijkkoor op de been te krijgen. Het koor is op sterke gebrech door het inschakelen van bezoekers uit Antwerpen die kwamen mee-

Opzoomeren. De liederen waren op een bandje gezet zodat de zuiderburen in de bus naar Rotterdam konden repeteren.

House-types

Ook in Kralingen-West werd hulp van buiten ingeroepen. Pleinregisseur Maurice van Beers krijgt weer het zweet op zijn voorhoofd. "We konden geen vrijwilligers krijgen. Het Opzoomeren van de straten ging nog wel. Veel mensen kwamen ook om gratis dingen te krijgen, petjes, T-shirts. Ze dachten ook dat ze recht hadden op een gratis bezem. Maar verder waren er geen afspraken te maken. Ik was er op een bepaald moment van overtuigd dat het niet zou lukken. We zijn naar de DWL-buurt gegaan om hulp. Daar hadden ze massa's vrijwilligers, en een heel coördinatieteam dat al bezig was met het zoveelste draai-boek. We hebben geprobeerd om het tentprogramma uit te besteden aan de studenten, maar die moesten tentamens doen. Ze hebben uiteindelijk geholpen bij het wijkdiner. Wel hebben we een schaakvereniging gevonden die 's nachts in de tent een schaaktoernooi heeft georganiseerd, om de tent te bewaken. Dat liep prima. En we hadden een fanfare uit Spijkenisse." De muzikanten uit de provincie hadden 's ochtends eerst nog de koeien gemolken, had Maurice zich laten vertellen. Grootste uitdaging voor het pleinteam was om het Berkelplein, waar de sfeer werd verziekt door een groep jongeren, nieuw leven in te blazen. Het plein werd onveilig gemaakt door 'house-types'. Maurice van Beers: "Blossen en bierdrinken, en de boel slopen. De mooie bankjes die er bij de inrichting waren neergezet waren al vervangen door beton. Ze komen van huis met een stoel om

aan de basketbal-paal te gaan hangen. Je wordt er doodmoe van."

Er waren verschillende pogingen gedaan om ook andere gebruikers de ruimte te geven op het plein, door het organiseren van een poppenkast en een schimmenspel.

Maar daar kwam niemand op af. Voor een hang-plaats op een plek waar ze geen overlast konden veroorzaken hadden de jongeren geen belangstelling. Uiteindelijk werden ze gewonnen voor een voetbaltournooi, in Oppie-shirts. Premie was een seizoen-kaart voor Feijenoord. "Het is een begin. We gaan door met het organiseren van sport-activiteiten. Samen met de school en het sociaal-cultureel werk gaan we een Duimdrop-speeluitleen op te zetten."

Paella

In het Oude Westen begon Opzoomerdag met een ontbijt. "We wilden starten met een gezamenlijk moment", vertelt Sjaan Schaap. "Het was fantastisch. Een enorme sfeer. 300 mensen aan lange tafels, met gele petjes in de zon. De dag kon niet meer stuk. Na het ontbijt werd met een blaaskaapel een ronde gemaakt langs de Opzoomerstraten. Zo had niemand het gevoel in z'n eentje actief te zijn." Petra van den Berg vult aan: "In de van Speykstraat begon een Turkse vrouw een polonaise, met een geel petje over haar hoofddoekje."

Het Oude Westen heeft een traditie van wijkfeesten. Sjaan: "Nieuw was het actief bezig zijn in de straten. Het was niet puur consumptief, maar je kon zelf een bijdrage leveren. Mensen begonnen ook hun eigen Oppies te maken. Er liep zelfs een meisje met Oppie-oorbellen! In het begin was ik bang dat al die publiciteit over dat opzoomeren te veel zou worden. Maar het schept een sfeer waarin je onderdeel wordt van

een groot geheel. Je hoort het niet alleen in je straat, maar je ziet het ook voor de TV. Anders heb je een gevoel dat je achterlijk bent als je ergens aan meedoet in de wijk, nu werd je achterlijk als je niet mee deed." Nieuwe ervaring was dat mensen zichzelf kwamen melden bij de buurtwinkel. Petra: "Ik dacht dat ik de meeste mensen in de wijk wel kende. Maar er kwamen complete vreemden op je af, die ook mee wilden doen." Sjaan: "Het had ook wat Rotterdamse. Het was niet alleen gebakken lucht. De wijk werd opgeknapt. De mensen waren trots als hun straat er mooi uitzag." Sterk in de aanpak van Opzoomerdag vinden Sjaan en Petra het competitie-model. Het waarmaken van de uitdagingen was niet mogelijk zonder samenwerking tussen de instellingen in de wijk. De kookploeg

van buurthuis Rotterdam West zorgde voor het wijkdiner, een paella-maaltijd voor 300 personen. Sjaan: "Ze waren vrijdag begonnen, en zaterdagavond waren ze klaar. Ook Gemeentewerken en de wijkagent hebben zich uit de naad gewerkt. Maar ze vonden het leuk! We hebben samenwerking opgedaan waar we weer een hele tijd mee voort kunnen."

Een hoogtepunt was de jongeren-uitdaging. Een groep van 38 jongeren, Nederlands, Marokkaans, Turks, organiseerde zelf een voetbaltournooi in het wijkpark. Ook de meiden deden mee. Petra: "Er kwam 's ochtends meteen al een ploegje naar het plein dat mee wilde ontbijten. Ze lieten trots hun pasje zien. Ze gedroegen zich anders. De contacten met de Marokkaanse jongeren waren gelegd via het bestaande netwerk van speeltuin, huiswerkklas, wijkgebouw Odeon en bewonersorganisatie. Het hielp ook dat ze er wat voor kregen. En de Opzoomershirtjes gaven statutus. Je hoorde er bij."

Sjaan: "Iedereen was positief. Dat heb ik nog niet eerder meegemaakt. Bewoners kwamen ons ook bedanken. Dat was indrukwekkend. Vaak is er toch zo'n houding van: 'die verdienen hun geld wel makkelijk'. Nou stond er maandag een taart in de buurtwinkel van een groep bewoners."

Anne van Veen

Bestaat de Opzoomeraar?

Bestaat de Opzoomeraar? Gezien de massaliteit waarmee de Rotterdammers zich op 28 mei 1994 op het Opzoomeren hebben gestort kan deze vraag alleen maar bevestigend beantwoord worden. Lastiger wordt het wanneer de vraagstelling aan de orde komt wie die Opzoomeraar dan wel is. Wat gaat er om in het hoofd onder die gele Opzoomerpet?

Natuurlijk is er dat ene gemeenschappelijke oogmerk om het woon- en leefklimaat rond de eigen voordeur op peil te houden en waar mogelijk te verbeteren, maar ieder Opzoomerverhaal heeft zijn eigen karakteristieke kenmerken. De één is bijna bij toeval het pad van de sociale vernieuwing op gewandeld, terwijl de ander van meet af aan helder voor ogen stond welke weg te volgen. Iedere Opzoomeraar heeft zo zijn eigen drijfveren om te opzoomeren. Hij of zij meet een probleem in de buurt met eigen maten. De conclusie moet daarom luiden dat er geen prototype van de Opzoomeraar rondloopt in Opzoomerland. Dat is ook gelijk de kracht van wat zo langzamerhand met recht een beweging genoemd kan worden. Via opzoomeren krijgt ieder mankement in de directe woonomgeving zijn eigen specifieke oplossing.

Marian van de Kamp, 39 jaar oud en parttime werkzaam bij een reisbureau, is sinds twee jaar actief in de Burgemeester Meineszlaan. Als lid van een groep van tien, twaalf bewoners maakt zij zich druk over het wel en wee van de buurt. Onvrede met de manier waarop de gemeente omsprong met problemen van vervuiling en veiligheid was de aanleiding om in het geweer te komen. Vorig jaar mei resulteerde het gezamenlijk groeiende besef iets te moeten doen aan de achteruitgang van de buurt in de Dag van de Laan. "De bedoeling was op die dag iedereen uit zijn huis te laten komen en dat is goed gelukt", zegt Van de Kamp vol trots. "Er zijn Opzoomerbollen opgehangen, anti-inbraakstrips aangebracht bij de deuren en er werden kinderspelen georganiseerd. Als beloning kregen we toen een Opzoomerzegel. Van dat geld hebben we later weer kinderspeeltuigen aangeschaft."

• Marian van de Kamp

Saamhorigheid

Spectaculair ogen de Opzoomerresultaten allerminst, maar het zijn de kleine dingen die het doen. De laan ademt rust en overzichtelijkheid. De echte winst van alle inspanningen moet elders gezocht worden. Sinds de Dag van de Laan komen de bewoners gereeld bij elkaar. Eenmaal in de twee maanden is er ook contact met de wijkagent via de preventiewinkel. "De saamhorigheid in de laan is toegenomen", weet Van de Kamp. "Via die contacten worden er steeds nieuwe ideeën en plannetjes gелanceerd. Uiterraard is de laan ook actief geweest op Opzoomerdag. Er zijn 22 geveltuintjes aangelegd." Voor Marian zijn de toegenomen sociale veiligheid en controle belangrijker dan een perkje met bloeiende bloemen. "Buren kennen elkaar weer, spreken elkaar weer aan. De laan is heel lang en tot voor een jaar wist ik niet dat er zoveel kinderen in de laan woonden. Zelf

heb ik drie kinderen. Ook die kunnen weer rustig buiten spelen. Je kunt natuurlijk gaan verhuizen wanneer je ziet dat de buurt achteruit gaat. Hij gaat ook achteruit. Maar je kunt ook proberen daar iets tegen te doen. Dat is voor mij ook de voornaamste reden om te opzoomeren. Ze noemen de laan wel eens het gouden randje van het westen. Dat willen we graag zo houden. Als we niets doen, gaat het zeker fout. Zo zijn we ook vroeg genoeg erbij geweest om een stokje te kunnen steken voor een drugsdealpand in de laan."

Springlevend

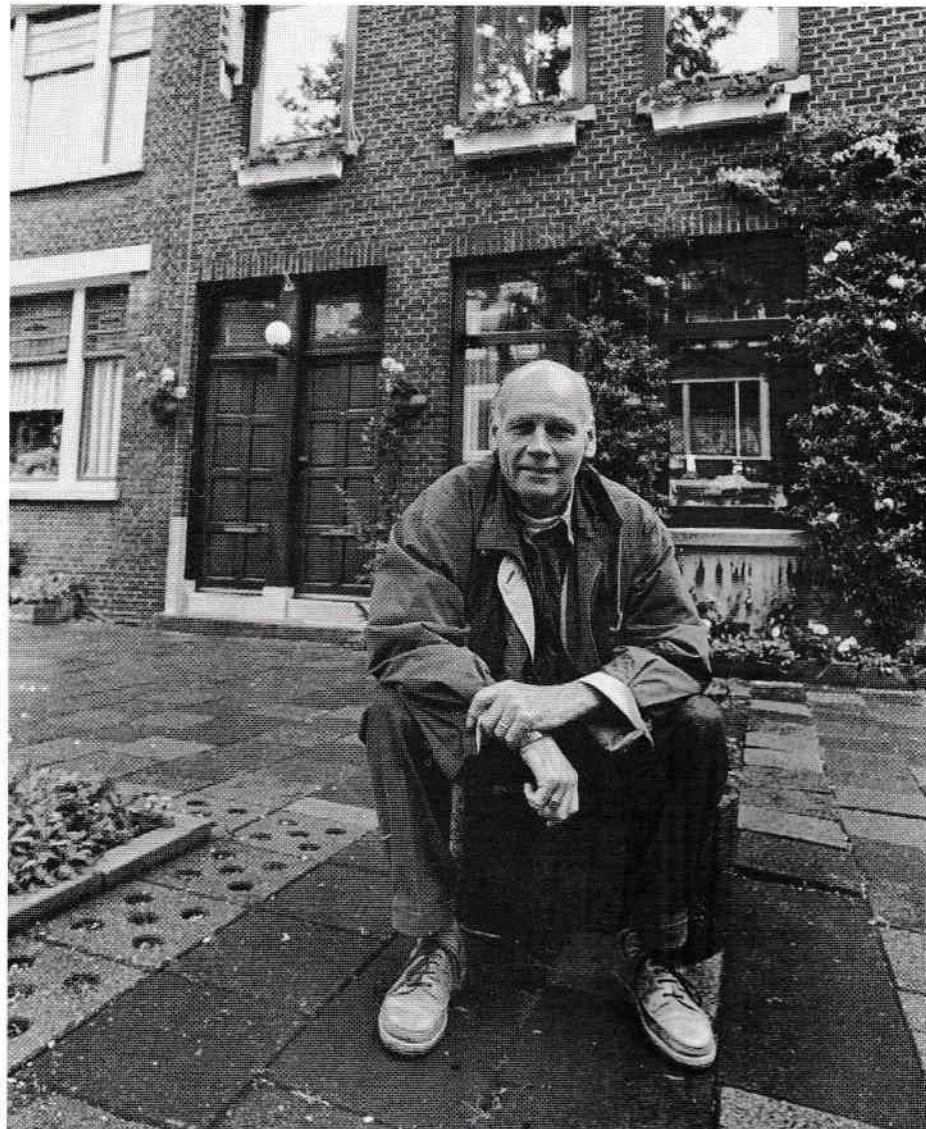
Van kleinschalige activiteiten in een straat naar meer omvattende Opzoomerbeslommeringen. Op 28 mei verzorgde Wim den Haring (46) het natje en droogje tijdens het optreden van het optreden van het Rotterdamse Philharmonisch Orkest 's-avonds op het Afrikaanderplein. "Ondernemers uit de

wijk hadden zich daarvoor beschikbaar gesteld", laat Den Haring weten. "Als Opzoomeraar moet je actieve ondernemers en winkeliers vastpakken. In die zin was het optreden van het orkest een aanzet tot een komend evenement." In 1989 was Den Haring één van de initiatiefnemers om een bewonersgroep op te richten voor het spiksplinternieuwe flatbouw Natal in de Afrikaanderwijk. Die bewonersgroep is nog steeds springlevend. Zij is betrokken bij activiteiten van andere werkgroepen in de wijk. Op die manier is er bemoeienis met de stadsvernieuwing in de buurt. Er is meegeworkt aan de totstandkoming van een handleiding voor het marktwezen. Anders gezegd, hoe kan de straatmarkt in de Afrikaanderwijk het best geïntegreerd worden in het straatbeeld? Tot slot wordt er vanuit de flat Natal gericht meegedacht hoe nieuwe, jonge ondernemers in de buurt begeleid kunnen worden. "Maar het gebouw heeft de hoogste prioriteit", stelt Den Haring. "Het leven en wonen in de flat moet zo optimaal mogelijk zijn. We lopen daarom 's-avonds en 's-nachts controle in en rond de flat om te kijken of alle deuren die op slot dienen te zijn ook daadwerkelijk op slot zitten. Alles in samenwerking met de politie."

Invulling

Vorig jaar kwam Natal landelijk in het nieuws toen er in Den Haag kamervragen werden gesteld over de invulling die de flatbewoners gaven aan hun door de gemeente uitgereikte Opzoomerzegel. Extra politie-surveillance ter waarde van 3000 gulden, was dat nou wel de bedoeling en kon dat eigenlijk wel, zo vroegen verontruste leden van de Tweede Kamer zich af.

• Wim den Haring

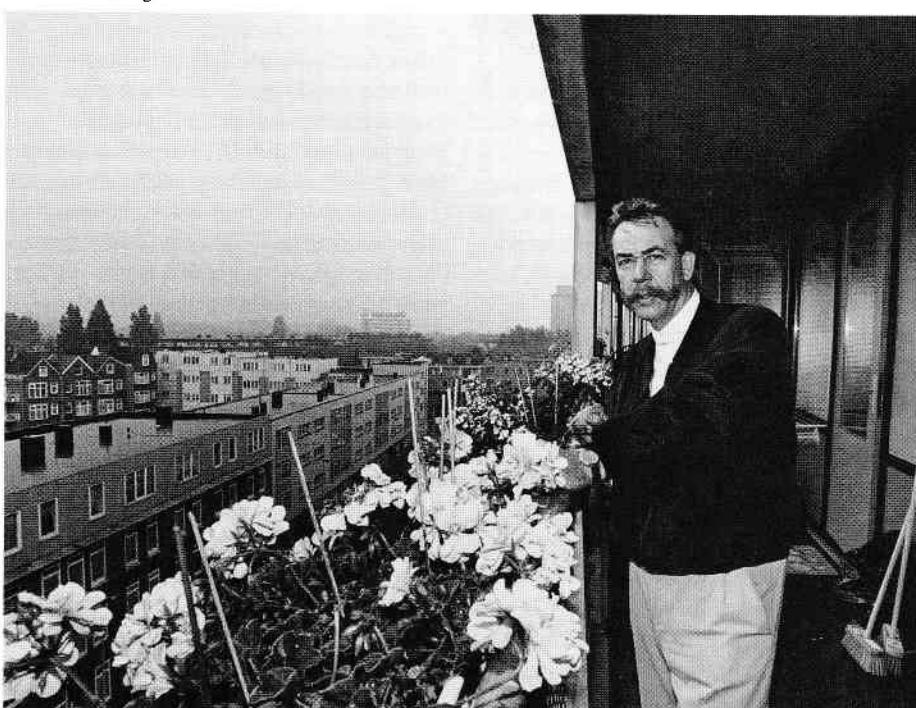
• Dick Feldman

Voor Den Haring, die in 26 jaar tijd verknokt is geraakt aan zijn buurt en abso-

lut geen behoefte voelt te vertrekken, heeft het allemaal iets vanzelfsprekends. "Je moet je positief en strijdbaar opstellen", vindt hij. "Allereerst voor je zelf, maar je doet het uiteindelijk ook voor de woningbouwcorporatie en andere gemeentelijke diensten. Ze hebben ook belang bij een grote sociale veiligheid in en rond de flat. Daarom zou je ook wat meer steun en medewerking verwachten bij de aanpak van problemen. Aan de andere kant heb ik als maatschappelijk werker inzicht in de beperkingen van corporaties en diensten. In die zin heb ik een beetje een spilfunctie. Af en toe verdedig ik diensten naar de bewoners toe, maar feit is en blijft dat diensten en huisbaas soms uiterst laks reageren. Dan moet je je keihard opstellen en, als dat nog niet helpt, maar dreigen de media er bij te halen."

Terloops

Terwijl de een zich bijna gedwongen voelt zijn belangen te behartigen, rolt de ander terloops in het opzoomeren. Dick Feldman was het afgelopen half jaar in touw als Opzoomerbaas in het Kleiwegkwartier. In

zijn opdracht twintig 'Opzoomerstraten' in de wijk te ontwikkelen slaagde hij met vlag en wimpel. Hij trok maar liefst 48 straten over de streep. Feldman verontschuldigt zich bijna voor zijn succes.

"Ach, het enige wat ik moet doen, was aanbellen bij mensen en gelukkig ben ik niet bang uitgevallen. Ik ben meubelverkooper geweest. Ik weet dus hoe je de mensen iets moet aanbieden en verkopen."

Colporteur

Iemand die twee jaar terug Feldman had voorspeld dat hij nog eens als Opzoomer-colporteur de deuren langs zou gaan, was ongetwijfeld hartelijk door hem uitgelachen. Maar het gevlechtje dat Feldman toen op een dag in een paar uur tijd aanlegde heeft grote gevolgen gekregen. Het tuintje kreeg allereerst de tweede prijs in de competitie van het mooiste gevlechtje van de buurt. Later kwam daar nog eens de Opzoomerzegel bovenop. Op dat moment was de Opzoomergolf al niet meer te stuiten. In het deel van de Prinses Margrietlaan waar Feldman woont prijkt nu bij iedere voordeur een gevlechtuin. Ook staan er her en der plantenbakken om stoepparkeerders te weren en sinds 28 mei is de laan extra verlicht met Opzoomerbollen. "Opzoomeren is voor iedereen", zo luidt Feldmans visie nu. "Vergelijk het maar met de AOW. In principe is opzoomeren uitgevonden voor oude, verpauperende straten. De Opzoomerstraat bijvoorbeeld. Hier in de buurt ging het op den duur vanzelf. Iedereen werd op een gegeven moment enthousiast en blijft dat ook. Ik heb voor 28 mei zelfs aanmeldingen gehad uit de muziekbuurt achterin in Hillegersberg. En dat is bepaald geen buurt waarvan je zegt daar is opzoomeren hard nodig."

Iets Simpels

Zaterdag 28 mei 1994 beschouwt Feldman niet als einde van een tijdperk. "Het opzoomeren houdt niet op. Een mooi voorbeeld daarvan is misschien het wijkdiner dat we gehad hebben. Dat idee kan op kleinere schaal worden voortgezet met een barbecue-avond in de straat. Via zo iets simpels als een gevlechtuin hebben de mensen weer contacten gelegd met hun buren en die contacten moeten we niet meer laten verslappen. Als ik nu ook door de wijk loop, word ik op straat herkend van 'hé, Feldman'. Nou gaat het mij er niet om dat ik herkend word. Want wie is Feldman nu helemaal? Maar het is wel tekenend voor wat opzoomeren allemaal heeft losgemaakt."

Aad van der Graaf

De laatste week voor O-day

Johan Janssens, projectleider van 'Ons plein' hield een dagboek bij van de laatste week voor Opzoomerdag

VRJDAG 21 MEI 1994

Presentatie Opzoomerdag in nieuwe College van B&W. Lopend naar het stadhuis blijkt het stempel van Opzoomerdag nog sterker op de stad te zijn gedrukt. Oppie hier, Oppie daar. Waar is m'n zonnebril? Je kunt voelen dat de ontlading op handen is.

B&W is betrokken en eet vandaag gevulde tomatensoep en broodjes croquet. De 20 minuten groeien uit tot een klein uurtje. Toni Boxman (koördinator Buro O-dag) doet het programma, ik de essentie van Opzoomerdag aan de hand van 'Ons Plein': campagne om de samenlevingsopbouw in de wijken te versnellen, te versterken. Methode, organisatie en beoogde effecten....het nieuwe college benadert Opzoomerdag gelukkig niet als zomaar een evenement, maar zoals het bedoeld is: resultaat van een groot stedelijk opbouwwerkproject waar honderden organisaties, duizenden bewoners bij betrokken zijn.

Het gesprek gaat over After O en draait om de vier zorgen die eerder door een denktankje onder leiding van Gerard de Kleijn zijn geformuleerd:

- Vasthouden van de sociale winst van Opzoomerdag
- Opsporen en opnieuw motiveren van afhakers
- Nieuwe uitdagingen om de dynamiek erin te houden
- Continueren van premie op actie

B&W deelt deze zorgen en oppert -wat ik dan maar noem- stedelijke stimulansen om het Opzoomeren door en in deelgemeentes te continueren. Het bij het Rio in aanbouw zijnde Steunpunt 'Opzoomer Door' (prikkels, communicatie in de stad over Opzoomeren en diensten op bestelling) vindt zij in dat verband een goed initiatief. Met Herman Meyer, wethouder met 'aandachts-punt sociale vernieuwing', komt in juni een vervolggesprek. De presentatie is een succes. Ik ben blij ik een uurtje eerder uit m'n bedje ben geklommen om op een A4-tje wat trefwoorden in schema te zetten.

Op naar het Rio, naar een lawine van telefoonjes, faxjes, briefjes en gesprekjes. Voor de eerste keer tijdens de campagne is er een conflict tussen een Opzoomerbaas en een groepje bewoners over een Opzoomeractie op m'n bordje terecht gekomen. Wipkip of bankje in de straat....that's the question. Opzoomerdag gaat heel diep, samen een oplossing zoeken is niet mogelijk, de verhoudingen blijken daarvoor nog te hard te zijn. Ongetwijfeld een novum in het bestuurlijk recht: de woordvoerder van de bewoners wil een beroep doen op de Wet Openbaarheid van Bestuur om het al afgesloten 'Opzoomer Mee' -contractje voor die wipkip in te mogen zien. Yes! Ik leg tenslotte m'n troef (een bankje, vooraf al bij gemeentewerken losgebabbeld) op tafel om de twee partijen uit elkaar te halen, en dan nog moet ik mij haasten om een staakt-het-vuren tot in elk geval 29 mei af te dwingen. Leuker is de club uit Pernis

die voor de laatste werkbespreking langskomt. Als we uitgelachen zijn, vertrekken ze met toezeggingen voor hun twee projecten pleinverrijking: 10 konijnen voor de kinderboederij en, losgepingeld bij het CBK, 1000 gulden voor de muziektent. Rob Daniëls (De Nieuwe Lijn, De Opzoomerbode) komt langs om te zeggen dat hij het concept 'Opzoomer Contact', het stedelijk communicatieplan van Opzoomer Door', nog niet af heeft. Gelukkig! Dat schuiven we dus door naar begin juni. Een journalist van het AD wil nog weten wat ik van kijktoerisme vindt op 28 mei. Geen probleem, zolang de toeristen hun eigen bezem maar meenemen en met opgestroopte mouwen uit de trein stappen. Undsweiter, undsweiter. Eenmaal buiten op straat blijkt het pleinteam Cool alle amsterdammertjes in de buurt geel geverfd te hebben.

ZATERDAG 23 MEI

Oorspronkelijk zou vandaag Opzoomerdag plaatsvinden. Pinksterweekend, bijtijds ontdekt foutje in de planning. Het weer is trouwens ook niet best. Vanaf het Noordereiland zien we 'Oppie' voor de Hef aanmeren een drijvende bok van Smit Tak. De moeder van Annemiek heeft een Opzoomersetje (tot en met een gele onderbroek) voor haar gemaakt. Ze komt met paps mee helpen om volgende week in onze straat te Opzoomeren: geveltuinen.

DINSDAG 24 MEI

Om 07.00 uur geeft 06-8003 een beduidend beter weerbericht af voor Opzoomer dag: meer kans op zon en minder kans op regen. Tegen 08.00 bel ik de zaktelefoon van Paul Claessens. Deze blijkt al onderweg te zijn naar Abbenbroek, het lo-

gistiek centrum van Pleinkoerier, en passeert zojuist de trailers met 33 tenten. Vandaag begint Pleinkoerier met het aanvoeren van de opslagcontainers op de pleinen. De communicatie met de pleinen over tenten en alles wat daar bijkomt wordt nu overgedragen aan bureau Main Event dat de wijken belt met de aankondiging 'Oppies are go' en de komende dagen standby is voor voorkomende problemen.

In de Hef wordt een king-size Oppie van Neon bevestigd. De komende twee jaar zal hij toeziен op het Opzoomeren in de stad. Speciaal daarvoor kan hij lachen en boos kijken. Oppie als geweten. Voor de bediening van Oppie moet nog een plannetje gemaakt worden, een onderdeel van het stedelijk communicatie-plan voor Opzoomeren. De 'afstandsbediening' wordt toevertrouwd aan Opzoomer Door.

Tijdens de persconferentie blijkt Pim Vermeulen (beschermheer) uitgerekend te hebben dat de 5,8 miljoen die Opzoomerday de Gemeente kost 0,0005% (het kan een nulletje schelen) van de totale omzet van de Gemeente betreft. Maar over geld wil hij eigenlijk helemaal niet praten: 'Dit is onbetaalbaar'. Ook nu lukt het om de missie van Opzoomerday over het voetlicht te krijgen en helder te maken dat Opzoomeren niet de excus-truus is voor een terugtrekkende overheid. Even later lukt dat ook bij Radio Rijnmond. In Cool is het pleinteam nog steeds aan het verven: nu zijn alle lantaarnpalen onder handen genomen. 's-Middags bereik ik verdere overeenstemming met de directeur van het Rio over het onderbrengen van het stedelijk steunpunt 'Oppie Opzoomer Door' in het Rio voor de komende twee jaar. De grootste schrik vandaag is dat één van de pleinregisseurs opgenomen is in het Ziekenhuis met vermoedelijk een long-embolie. Saskia en ik gaan naar het bezoekuur en brengen oppies, een voorraadje bezems en gele ballonnen & tulpen en 20 bezems voor haar mee. Ze baalt als een stekker dat ze Opzoomerday, waar ze een jaar knetterhard aan heeft gewerkt, waarschijnlijk niet zal meemaken. Het betrokken pleinteam baalt ook, maar meldt geen problemen te hebben om 'Ons Plein' zoals gepland uit te voeren.

WOENSDAG 25 MEI

De projectgroep Opzoomerday vergadert voor de laatste keer en is zo klaar. D'r valt niets meer te doen. Wim Lakmaier laat mij de kwekerij van Gemeentewerken zien. Daar rijden vrachtwagens af en aan, zijn velden vol met wipkippen te bewonderen en staan per wijk enorme bloemenzeeën klaar voor de pleinen. Er heerst een stressig sfeertje: zal alles wel op tijd zal lukken. Terug in Cool. Daar is men

nog niet uitversierd. Vandaag worden de straten en balkonnetjes volgehangen met ballonnen en vlaggen. Ik vraag me af hoe ver deze gele gekte zal gaan. Rond de gearriveerde opslagcontainers cirkelen voortdurend mannen met gele petjes. De communicatie met de pleinen droogt verder op, het wordt stiller en stiller. Iedereen weet alles en is druk bezig. Paul komt terug uit Abbenbroek, en na een bijeenkomstje van Pleinkoerier, eten we in het eetcafé van Eric Bos. Daar zit aan de bar het pleinteam voor de laatste maal te vergaderen. Wij gaan aan de andere kant van de bar zitten.

DONDERDAG 26 MEI

Weer een pleinregisseur die Opzoomerdag niet kan meemaken. Deze moet rust houden van de dokter en mag voorlopig geen geel meer zin. Shit, dat is natuurlijk helemaal niet de bedoeling. Ik voel me medeschuldig. Het pleinteam is verrast, onder de indruk, maar ook hier zijn er geen problemen om er voluit tegen aan te gaan. Gregor Gips (Bloemhof) meldt dat de brug over de Lange Hillevliet nu definitief van de baan is. Het is niet gelukt om een haalen betaalbaar alternatief te vinden voor de pontonbrug die de genie met jongeren zou slaan. Door een klacht over concurrentievervalsing zag de genie van dit plan af. De mooie symboliek (slaan van bruggen in Bloemhof) is helaas van de baan. Jammer, maar helaas.

De eerste tien tenten worden opgebouwd, waaronder die in Cool. De tentploeg bestaat uit 22 (!!) gele mannen. Paul, Toni en ik maken een rondrit door de stad. Wat opvalt is dat de pleinen de zaak goed voorbe-

reid hebben en zeer gemotiveerd zijn. Saskia van Dongen rondt allerlei resterende klusjes af en werkt de financiën bij. Gelukkig, is er nog wat voor nood gevallen. Ingrid van Gijzel houdt zich bezig met de organisatie met 21 juni, de afrondende bijeenkomst van 'Ons Plein', waar ook de uitslag van het bliksem-onderzoek op Opzoomerdag gepresenteerd zal worden en 'Opzoomer Door'.

VRIDAG 27 MEI

De weersvoorspelling blijft goed. 7.00 uur: Paul en ik staan op het Gerrit Sterkmanplein en tonen zo onze solidariteit met de

bouwploeg van het Oude Westen die moppenend akkoord is gegaan met dit vroege tijdspip om de tent op te bouwen. Lachen dus. Wie heeft de sleutel van de opslagcontainer? Osman Dogan heeft de sleutel na een half uurtje zoeken en bellen gevonden. Bij Main Event regent het telefoonjes. De tentenbouwers zijn verlaat (files, e.d.) maar met een uurtje vertraging is alles op gang. De bouw van de constructie-tenten op het Rondoplein en het Burgemeester Hofmanplein loopt flink uit. Het Rio doet in Cool een duif in het zakje. Het pand wordt versierd met een oppie in het stralend middelpunt. Aan het eind van de middag maken we met een ploegje een rondvlucht boven de stad en zien de tentjes er mooi bij staan. Saskia zit achterin en vult een kotsakje. Vervolgens mogen we aanschuiven aan de barbecue in Pernis. Vol trots laat Ankie Sanders de bouwplaats zien waar morgen de eerste paal van de muziektent de grond ingaat. Kosten 1,6 ton, bijeengerekregen via sponsoring! Op de terugweg doen we Heyplaat aan. De straten zijn hier nog geler dan in Pernis. Antje Spoor heeft met een ploeg dames 50.000 vlaggetjes gemaakt: 50.000 maal uittekenen, uitknippen, stikken en vastnieten aan het touw. Overal waar we ons gezicht laten zien is de sfeer relaxed en hebben mensen er zin in. Op het Johan Idaplantsoen is in de tent een popconcert gaande, er zijn wat problemen met de jongeren op de tribune, maar de organisatie komt er wel uit. Pizza TV (ook Oude Noorden) had Fransisco van Jole ingehuurd als kritische vragensteller, maar z'n vragen zijn niet kritisch. De eerste (en eigenlijk ook de rest) doe ik af met 'gezeur'. Om 02.00 thuis...hoe zou Opzoomerdag eruit zien?

Een familiegevoel in de stad

• vlnr, Frans Nesselaar, Johan Janssens, Anne van Veen en Toni Boxman

O-team telt zegeningen

Eén van de gele motors achter 28 mei was het Bureau Opzoomerdag, ook bekend als 'het O-team'. Enkele daggen na de gebeurtenissen verzamelt een aantal leden van de projectgroep zich in Zochers voor een terugblik.

Het gezelschap bestaat uit Toni Boxman (coördinator Bureau Opzoomerdag), Frans Nesselaar (communicatie-bureau) en Johan Janssens (projectleider Ons Plein). Wim Lakmaker (Gemeentewerken) sluit later aan. Iedereen is nog een beetje beduusd van de gebeurtenissen van 28 mei. Overheersende indruk is de ontspannen, plezierige sfeer in de stad op Opzoomerdag. Boxman: "Overal waren mensen met elkaar bezig in hun straat, relaxed, doelgericht. En daarnaast die rare stilte in het centrum. De Coolsingel lag er verlaten bij, alsof het zondag was."

Frans Nesselaar ging na de openingsceremonie in de Opzoomerstraat naar z'n eigen straat, de Bergweg. "Ik ben in de weer geweest met een schep en ballonetjes. Ik woon daar nog niet zo lang, maar nu ken ik iemand die mijn planten verzorgt in de vakantie. En mijn overbuurman blijkt een dochter te hebben van dezelfde leeftijd als mijn eigen dochter. Er ontstond een familiegevoel in de stad, mensen met geel die naar elkaar zwaaiden."

Er was een grote betrokkenheid. Johan Janssens: "Je zag dat bij het opbouwen van de tent bij voorbeeld, en het bewaken van

de tent 's nachts. Wat verder opviel was dat het een kleurrijke dag was, alle nationaliteiten deden mee. Je kwam mooie dingen tegen. In het Oude Westen speelde een blaaskapel 'Zo'n goede hebben we nog niet gehad' toen een groepje vrouwen met hoofddoekjes een muurschildering aan het maken was."

Vastgesteld wordt dat de voorgenomen acties ruimschoots zijn gehaald. Eén van de uitdagingen was 20 opzoomerstraten in 32 wijken. Het zijn er ruim twee maal zoveel geworden, 1364 acties in 1250 straten om precies te zijn. "En dat is geen natte vinger werk", benadrukt Boxman, "dat is het aantal Opzoomer-contracten dat is afgesloten." Tijdens de voorbereidende manifestatie 'Op naar de Zoomer' op het Schuttersveld in maart was duidelijk dat het aantal straten gehaald werd. De stand was toen 700. Vervolgens is ingezet op kwaliteit. Wethouder Vermeulen stuurde een opzoomerpakket naar de contactpersonen in de straten met de boodschap: 'doe wat met je buuren'. Bijgevoegd waren 15 pakketjes met affiches, T-shirts en ballonnen, om het aantal deelnemers per straat van 3 of 4 om-

hoog te brengen. Dat is op veel plekken gelukt. "Er deden veel jonge mensen met kinderen mee, en het was kleurrijk", constateert ook Nesselaar.

Hij bekent er lang aan getwijfeld te hebben of dat zou lukken. "Door de pleinregisseurs werd de 20 straten als de moeilijkste uitdaging beschouwd. Een signaal voor mij dat de campagne breed begon aan te slaan was dat ook personen uit mijn vriendenkring die niet betrokken zijn bij wijkactiviteiten zich begonnen te organiseren."

Het Opzoomeren moest in de afgelopen vier jaar een enorm cynisme overwinnen. "In het begin was ook ik bang dat we bezig waren met het organiseren van de truttlheid in de stad", zegt Nesselaar. "Enig gevoel van schaamte kon ik soms niet onderdrukken. Je bent jong, je wilt wat en je zult met geraniums in de weer gaan! Er werden ook de verkeerde termen gebruikt, zoals 'sociale controle' en 'burgerplicht'."

Boxman: "Idee voor de afsluiting van Sociale Vernieuwing was: geef iedereen een bezem. Voor mij was duidelijk dat we dat dat niets zou worden en dat we dat niet moesten doen. Er is, in de achtertuin van

Gerard de Kleijn, lang gepraat over de boodschap van Opzoomerdag. In de discussie is de inzet verbreed. Er zijn andere dingen bij gekomen: tenten op de pleinen, muziek, de Opzoomerkrant. De boodschap werd breder. Van 'samen je straat vegen' werd het: 'doe iets, samen met elkaar'. Janssens: "Voorjaar '93 lag er een goed programma van eisen. Uitgangspunt was: organiseer het niet centraal vanuit één hand, maar 1000 maal kleinschalig, o.a. vanuit 30 pleinen. Centraal werden uitdagingen gesteld, maar de mensen werden zelf verantwoordelijk gemaakt voor hun eigen programma. Dat werd stedelijk ondersteund met de gele campagne. Belangrijk was verder dat een jaar voorbereidingsperiode werd genomen."

Trefwoorden waren behalve 'decentrale aanpak' en 'uitdaging' ook 'ruil'. Het waarmaken van een uitdaging wordt beloond, met een budget en faciliteiten. Dat idee was eerder ontwikkeld in de campagne "Premie op aktie", waarbij bewoners van een straat in ruil voor een gezamelijk initiatief een Opzoomerzegel krijgen.

Het projectplan kreeg de steun van wethouder Pim Vermeulen. "Deze politieke steun was cruciaal", zegt Boxman. Er deden honderden organisaties en instellingen mee, buurhuizen en vrijwilligersorganisaties, scholen en winkeliers, kerken en Centrum voor Beeldende Kunst en vele anderen. Peilers voor Opzoomerdag waren onder meer de inzet van Gemeentewerken, van het Rio en de wijken, en van het Communicatiebureau.

Basis om het Rio en de wijken mee te krijgen vormde het projectplan 'Ons plein'. Janssens: "De bedoeling werd klip en klaar neergezet, in termen van samenlevingsopbouw. Het plan was een aanbod aan de wijken. Er werd een 'informatieperiode' ingelast, waarin de pleinregisseurs, veelal opbouwwerkers, zich konden oriënteren op de uitdagingen en de vorming van een pleinteam in hun wijk. Een cameraatje om de situatie rond het plein in beeld te brengen, whiskey en een confetti-bom hoorden bij de uitrusting. Het besluit om mee te doen lag bij de organisaties in de wijk. In ruil ontvingen de wijken faciliteiten.

Voor een wijk als Hoogvliet bij voorbeeld, met maar liefst 104 Opzoomerakties, kwam dat neer op ruim 150.000 gulden, inclusief de kosten van de tent."

Succesfactor was ook de professionele communicatie. "Dat haalde de campagne uit het sociale wereldje", zegt Boxman. "Er blijkt een enorme potentie te liggen in de wijken maar die wordt onvoldoende benut. Door een samenspel van stedelijk en wijkniveau zijn handvaten geboden om dat er uit te halen. Er is een manier van wer-

ken overgedragen." Nesselaar beaamt dat: "Netwerken, als methodiek van werken in de wijken, heeft een aanvulling nodig. Je hebt ook middelen nodig om iets over te dragen, media. Je producten moeten in de wijk worden verkocht. De manier waarop dat gebeurt is vaak nogal afstotend." Voorbeeld van een geslaagd middel is het speldje voor ambassadeurs van de Sociale Vernieuwing dat door het Communicatiebureau werd ingezet. "Op een bepaalde moment ging iedereen er mee lopen en kreeg je een groepsgevoel. Oppie, de mascotte voor Opzoomerdag, had eenzelfde werking."

De gigantische Oppies en bezems op het gebouw van Nationale Nederlanden, die overal in de stad te zien waren, luidden een nieuwe fase in. Boxman: "Dat haalde de campagne definitief uit de sfeer van het wijkcircuit. De mensen gingen zich afvragen: wie organiseert dit? Eenzelfde effect had de Opzoomerkrant. Gekozen werd voor een blad met schreeuwgerige kleuren en rare tekeningen, dat niet lijkt op overheidsvoortlichting."

Samenwerking met bedrijven was belangrijk. Boxman: "Het gaat niet in de eerste plaats om geld (er is zo'n 300.000 gulden ingezameld), maar om het meedoen. Albert Heyn die wat doet omdat zijn personeel en klanten in de wijk wonen. En Rob Freeze van het Rotterdams Dagblad die geïnteresseerd is omdat niet al die Rotterdamers die opzoomeren zijn krant lezen." Opvallend waren overigens de verschillen in opstelling tussen aan de ene kant RD en Stadsradio, en anderzijds Radio Rijnmond, dat afstand hield van Opzoomerdag. Nesselaar: "Er zijn verschillende opvattingen over communicatie en journalistiek. Maar Stadsradio heeft laten zien dat je een journalistieke benadering kunt hebben, en tegelijkertijd mee kunt doen met Opzoomeren." Er volgen enkele suggesties voor sponsoring en omgang met het bedrijfsleven. De leden van het O-team blijken allemaal een opbouwwerk-achtergrond te hebben, in een meer of minder ver verleden. Ze bepleiten een zakelijke benadering van het welzijnswerk. Boxman: "Niet dat toontje van 'we voelen ons te kort gedaan'. Het gaat om ruil. Je komt verder als je zegt: we gaan een wijkdiner organiseren, maar we hebben nog geen worst. Dat is een heel andere binnenkomer. Dan is ook Nationale Nederlanden toegankelijk voor een opbouwwerker."

Hoe gaat het verder? Janssens: "Voorlopig kunnen we onze zegeningen tellen. Er zijn buurten waar het aantal contacten met 200 tot 300 actieve bewoners is uitgebreid. Dat is de sociale winst. In de wijk moet dat verder worden vormgegeven."

Geen Verordering op het Opzoomeren a.u.b.

De meeste dingen zijn goed op hun plek gekomen en het aantal klagers was te verwaarlozen. Deze ballans wordt opgemaakt door Wim Lakmaker, vertegenwoordiger van Gemeentewerken in de projectgroep Opzoomerdag.

Uitdaging voor Gemeentewerken was om te laten zien dat een grote organisatie maatwerk kan leveren. Op Opzoomerdag moesten bestellingen worden afgeleverd aan 1364 klanten. Planten, siertegels, wipkippen, grond; als je het achter elkaar zou zetten zo'n 400 vrachtwagens. Het gaat soepel, constateerde Lakmaker verbaasd. "Als de bewoners meer bloemetjes wilden, kochten ze zelf bij en soms werden bestellingen door straten gedeeld."

In de wijken waren vanaf november vorig jaar 'kwartiermeesters' van Gemeentewerken actief, die ter plaatse zorgden voor de bestellingen en de uitgifte. De werving ging op basis van vrijwilligheid. In totaal deden zo'n 600 mensen van Gemeentewerken mee, en nog eens 400 van de ROTEB, DRR, Brandweer e.a. Lakmaker vindt de grote winst voor de diensten de contacten die in de wijken zijn gelegd.

Er was ruimte om in te spelen op bijzondere wensen. Zo bleken er in Pernis geen opzoomerplekken te zijn omdat de wijk al helemaal groen en aangeharkt was. De budgetten zijn toen bij elkaar gelegd om een trimbaan aan te leggen.

Incidenteel ontstond enige discussie met de wijken. "Zuidwijk bij voorbeeld kwam met een record-aanmelding van meer dan 90 straten."

Niet alle planten zullen de zomer doorkomen, denkt Lakmaker. "Maar er zijn wel contracten, met drie handtekeningen, waarin bewoners zich verplichten om het groen onderhouden. Over verdergaande vormen van zelfbeheer en uitgifte aan bewoners van openbaar groen en speelplekken moet de discussie nog op gang worden gebracht.

De deelgemeenten hebben daarin het voorouw. Lakmaker hoopt dat geen zwaar bestuurlijk besluitvormings-circuit wordt opgetuigd voor Opzoomeracties. "Alsjeblieft geen Verordening op het Opzoomeren. Het gaat om aktie en reactie, en het belonen van het eigen initiatief van bewoners. Dat is per definitie in iedere wijk anders."

Een andere troef is het bestand van de Opzoomerkrant. Nesselaar: "Het bestand heeft 12.000 adressen, met opinieleiders binnen organisaties, in straten en buurten, vrijwilligersorganisaties enz. Het bestand heeft een grote potentie voor netwerken." De deelgemeenten hebben toegezegd om de Opzoomerzegel over te nemen. Er is verder een plan voor een klein steunpunt 'Opzoomer door', aangehaakt bij het Rio, dat zorgt voor communicatie en voor prikkel. Mogelijk dat ook vanuit gemeentelijke diensten, die de komende tijd verder worden gedecentraliseerd, een stedelijk punt wordt ingericht. Boxman: "Doorloggevend is dat drie partijen elkaar kunnen vinden: bestuur en ambtelijke apparaat, bedrijfsleven, en opbouwwerk/Rio. Je hebt plekken nodig waar deze partijen elkaar aanspreken."

Anne van Veen

tips op de valreep van projectleider Sociale Vernieuwing

Continuïteit van de vernieuwing

• Gerard de Kleijn

Steiger is de afgelopen jaren steeds meer een vakblad geworden voor alle werkers in de Rotterdamse wijken. Ik hoop dat Steiger ook de komende jaren het proces van de sociale vernieuwing met documentatie blijft ondersteunen. Op de valreep van het project Sociale Vernieuwing, heb ik nog een paar kleine tips.

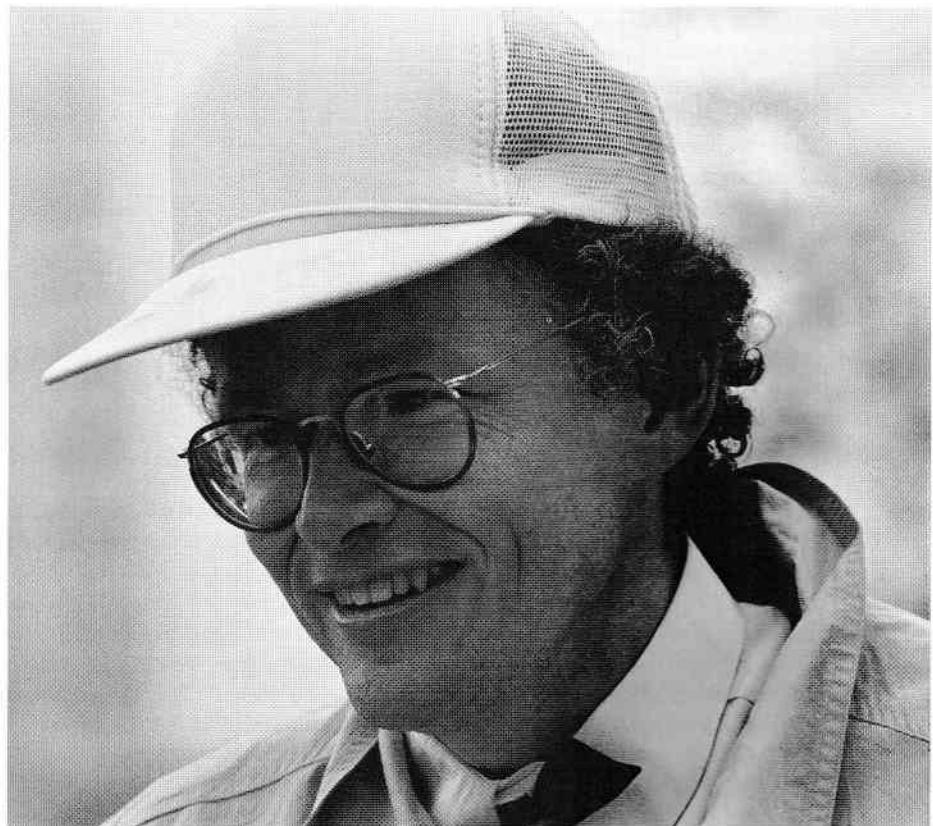
Het project Sociale Vernieuwing is gestopt. Rotterdammers gaan door. Hoe houd je al die kleinschalige projecten aan de gang die enthousiast gestart zijn, maar vroeg of laat ook op de taaiheid en stroefheid van het bestaande stuiten? Gek genoeg is continuïteit van vernieuwing een probleem.
De continuïteit van de vernieuwing = de vernieuwing van de vernieuwing.

Er spelen een paar factoren mee:

1. Vele projecten in de sociale vernieuwing worden slechts tijdelijk gesubsidieerd. Er is sprake van startsubsidie of experimentele subsidie. Binnen afzienbare tijd breekt steeds een subsidieloos tijdperk aan. Een probleem van continuïteit.

2. Vele projecten in de sociale vernieuwing draaien op slechts enkele hyperactieve en hyperinventieve personen. Als er een wissel plaatsvindt, door verhuizing of vermoeidheid, kan het project als een plum pudding in elkaar zakken.

3. Vele projecten zijn net haalbaar in een positief maatschappelijk klimaat. Tegen een klimaatwisseling zijn ze niet opgewassen. Als het project politiek niet meer

scoort, omdat men er op uitgekeken is, dan kan het wel eens heel moeilijk worden om door te gaan.

4. Bijna elk vernieuwend project kent de koude douche fase. Enthousiast en ambitieus begonnen, lijkt het op een gegeven moment toch tegen te zitten, allemaal niet zo gemakkelijk te gaan als eerst leek.

Hoe moet je met deze (voorspelbare) factoren omgaan? Ik geef u enkele kleine tips en daag de redactie van Steiger uit over dit onderwerp een special uit te brengen.

1. Organiseer je project echt op tijdelijke basis. Formuleer de projectopdracht zodanig, dat 'onderbrenging' onderdeel is van het project.

2. Het kan verstandig zijn om je project al bij het begin aan te haken bij een organisatie met geldmiddelen en menskracht. Vele projecten starten onder de vleugels van een moederorganisatie. Wanneer de subsidie van vadertje staat stopt, kan de moederorganisatie dat opvangen.

3. Je kunt ook de commerciële markt op. Laat maar betalen voor de produkten van het project. Zoek sponsors op. Hef entree-

gelden. Geef aandelen uit, zoals de Croosboot heeft gedaan. Inkomsten verwerven is een goede basis voor continuïteit.

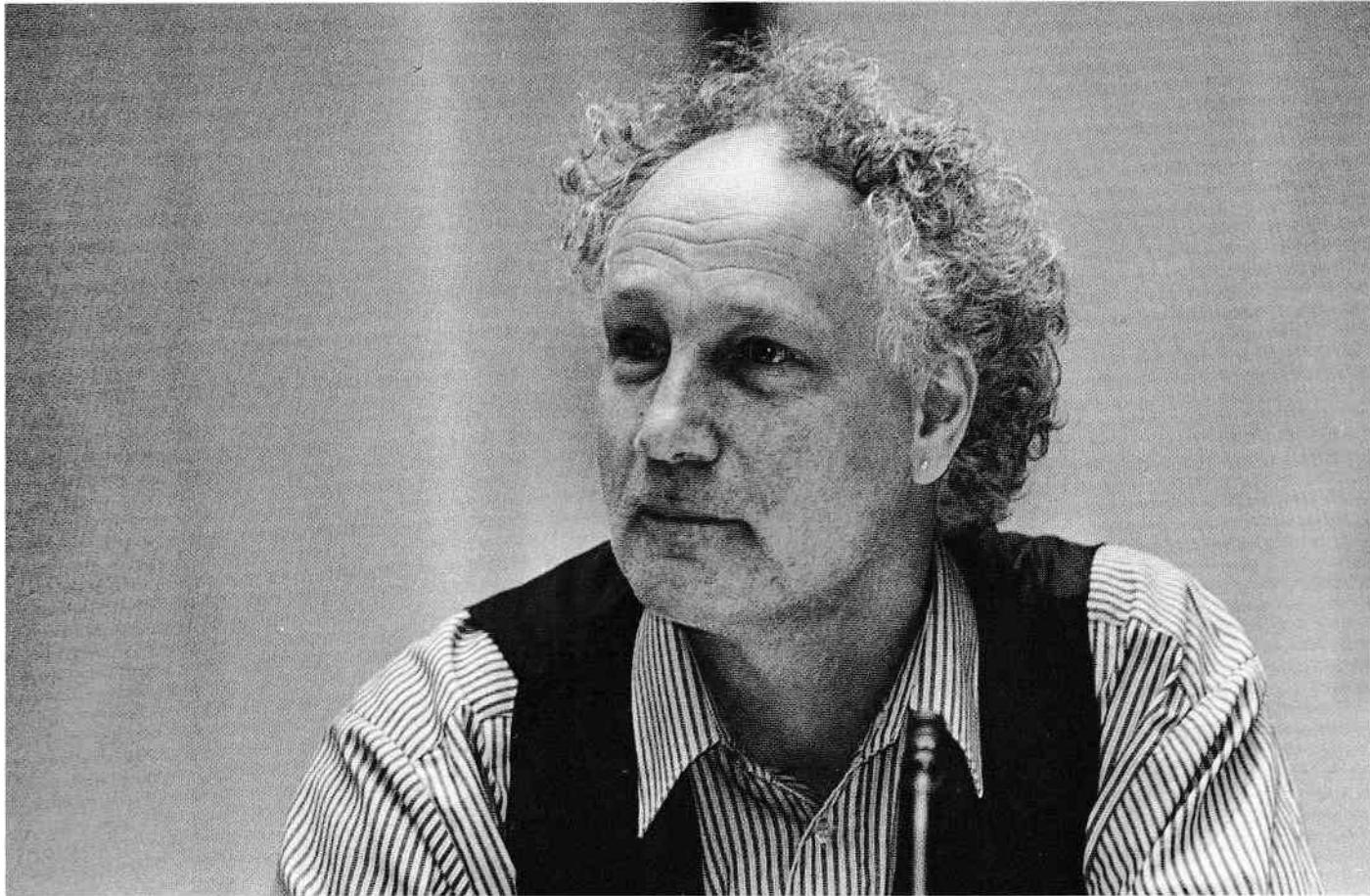
4. Verzamel een vriendenkring rond het project van min of meer gezaghebbende personen. Zij kunnen van advies dienen, nieuwe bronnen aanboren en voor positieve publiciteit zorgen.

5. Laat je project adopteren door een gemeenteraadslid of lid van de deelraad, die bereid is als een beschermengel op te treden. De beschermengel komt in actie, wanneer er acuut gevaar dreigt.

6. Zoek combinaties met andere projecten. Geïsoleerde projecten verzanden gemakkelijker, dan projecten die zich aan elkaar optrekken. Geen gezamenlijke vergadering, geen coördinatie of afstemming, maar gezamenlijk ondernemen.

7. Zoek altijd naar talenten voor je project. Sluit je niet op met een gezellige groep, maar probeer de groep uit te breiden. Denk vooral ook aan talentvolle migranten. Hun talenten worden nog te vaak over het hoofd gezien.

Gerard de Kleijn

• Herman Meijer

Sociale vernieuwing en het onbekommerd marktdenken

Het project Sociale Vernieuwing legde in maart haar eindrapportage 'De Inzet Gevolgd' op tafel. Steiger vroeg enkele raadsleden om ook een balans op te maken. In het vorige nummer kwam Ella ter Kuile (VVD) aan het woord. Hieronder de visie van Herman Meijer (Groen Links), inmiddels als wethouder stadsvernieuwing en volkshuisvesting in het nieuwe college ook verantwoordelijk voor het aandachtsgebied sociale vernieuwing.

Het project Sociale Vernieuwing heeft mijn verwachtingen niet beschaamd, het heeft zelfs mijn aanvankelijke sceptisisme goeddeels overwonnen. De eindrapportage geeft een leidraad om de sterke en zwakke punten in de aanpak aan te geven. Die leidraad zal ik volgen.

Sterk in de aanpak is in ieder geval het naammaken. Iedereen heeft ervan gehoord, zonder dat de inhoud precies bekend is. Hoe vaag ook qua inhoud, dat 'sociale vernieuwing' een appèl tot anders handelen is, dat hebben de meesten ook wel begrepen.

Zo is er iets als een 'sfeer' ontstaan waarin wederzijdse aanspraken mogelijk zijn. Interessant is nu te weten wat de invloed en reikwijdte van deze sfeer is, welke delen van

de stedelijke samenleving erdoor worden beroerd en welke niet, en ook, welke delen van het overheidsapparaat.

Zetten we nu twee rijtjes boven elkaar, boven projecten die geslaagd zijn en onder de niet geheel of geheel niet geslaagde, dan ontstaat er een beeld:

- Project Integratie Nieuwkomers
 - Jouw Project
 - Compact
 - Wijkonderhoudsploegen
 - Cliëntgebonden budget
-
- Trap van bovenaf schoonvegen
 - Witte Lijst
 - Banenpool
 - Wederzijds Profijt
 - Jeugdwerkgarantieplan

Het eerste rijtje, dat eigenlijk nog veel langer is, toont een diversiteit aan projecten, waarin met overheidsgeld en enthousiaste beroepskrachten mensen worden begeleid, resp. werk wordt verzet. Alle bestaansvoorraarden van de projecten vallen binnen de collectieve sector.

Het tweede rijtje betreft arbeidsplaatsen, het scheppen en vervullen, resp. het opheffen van arbeidsplaatsen. Het tweede en vierde project bewegen zich op de grens van collectieve en marktsector. Het mislukken van het eerste - er zijn bij de gemeente Rotterdam de afgelopen periode ruim tweehonderd dure banen bijgekomen en ruim vierhonderd goedkope verdwenen - zou weleens het gevolg kunnen zijn van de mate waarin de overheid 'marktconform' is geworden. Bij het vijfde project, het JWG, is het probleem dat in de regio de toegang tot de marktsector is geblokkeerd.

Het geeft te denken dat deze vijf projecten zich alle bevinden op het sociaal-economisch zo vitale vlak van de werkgelegenheid. Voorzover het in de sociale vernieuwing gaat om het vergroten van arbeids-

kansen ligt hier wellicht een zwakte in de aanpak.

Waarin zit dat?

Het blijkt ten eerste makkelijker de grens te overschrijden tussen overheid en samenleving dan die tussen overheid en markt. Bij de geslaagde projecten blijkt het mogelijk in een samenspel van bewoners, ambtenaren en beroepskrachten veranderingen in de onderlinge verhoudingen te bewerkstelligen; veranderingen bovendien die blijvende resultaten hebben. In de sfeer van 'schoon, heel en veilig' zijn deze al meetbaar.

De financiële middelen komen hier grotendeels rechtstreeks of onmiddellijk van de overheid. Het blijkt daarentegen knap lastig om vanuit de overheid iets 'in de markt te zetten' wat daar autonome voortgang krijgt, even afgezien van onmisbare nutsbedrijven die hun bestaansrecht en winstgevendheid allang bewezen hebben. Van de Wijkontwikkelingsmaatschappij (WOM) had ik meer verwacht of gehoopt. Het mislukken van de Bouwvakpool Rijnmond is een teken aan de wand dat nog goed gelezen moet worden. Het uiterst miezerige effect van de wederzijds-profitaanpak vraagt om bezinning op oorzaken.

Marktdenken

Het is inmiddels ook gebleken dat binnen het overheidsapparaat zelf werkgelegenheid niet tot de standaardoverwegingen behoort. Dat je voor één ton zowel apparaten kunt aanschaffen en onderhouden, als één persoon voor een ton, maar zelfs twee personen voor elk een halve ton loonkosten aan het werk kunt zetten, wordt als zodanig nergens gethematisseerd. Het tegendeel is het geval. De reorganisaties die door de diensten en bedrijven zijn gegaan, volgen de logica van de marktsector; het werk wordt met minder mensen gedaan, maar wel van een hoger opleidingsniveau en dit to salaris. De 'sfeer' van de sociale vernieuwing is hier niet doorgedrongen.

Bij de banenpool ligt het probleem iets anders. Voor de gemeente is hij een mogelijkheid die met beide handen is aangegrepen, voor de vakbeweging een constructie die met argusogen wordt bezien, voor het rijk een twijfelgeval. De banenpool is aan logica van de arbeidsmarkt ontrokken: de banen worden niet normaal - door de werkgever - betaald, er is geen CAO, er is geen inkomensgroei en de doelgroep is dan ook geformuleerd als 'diegenen die op de normale arbeidsmarkt geen kans maken'. Van daar de argusogen van de vakbeweging en ook de twijfel van het rijk. Want moet iets dat 'onder normale marktverhoudingen' niet kan bestaan, wel in stand gehouden worden? Vandaar dat nu ook de banenpool als 'doorstroominstrument' gelegitimeerd

moet worden. Nimmer, nimmer zal men de illusie opgeven dat op de markt voor iedereen een plek is.

Tenslotte is gebleken dat in die gemeentelijke sectoren waar het meest onbekommerde marktdenken heerst, het Ontwikkelingsbedrijf (OBR) en het Havenbedrijf, de toegankelijkheid voor sociaal-vernieuwende initiatieven het geringst is. En juist bij deze twee liggen belangrijke mogelijkheden voor creatie van werkgelegenheid.

Doelgerichte ontregeling

In de eindrapportage worden enkele aanzetten gegeven die ingaan op de werking van de markt. Er wordt in twee richtingen gewezen.

In verband met buurtbeheerbedrijven wordt gezegd: 'wijkbeheer krijgt een sociaal economische dimensie'. Hier wordt een schets gegeven van particulier economisch initiatief dat aansluit op de sociale beweging in het buurtbeheer.

In de sfeer van de algemene voorwaarden wordt gewezen op arbeidstijdverkorting en produktieheffing. De laatste is een taak voor het rijk, voor de eerste kan ook de gemeente zelf drastische stappen zetten.

De eerstverantwoordelijke voor de voortgang van de sociale vernieuwing is de gemeentelijke overheid; na Opzoomerdag in de eerste plaats de deelgemeenten. Binnen het collegeprogramma neemt de werkgelegenheidsdoelstelling een centrale plaats in. In de uitwerking zullen wat mij betreft drie dingen van groot belang zijn:

- vergroting van de werkgelegenheid bij de overheid zelf door arbeidstijdverkorting en functiesplitsing;
- het veel nadrukkelijker koppelen van de werkgelegenheidsdoelstelling aan investeringen, onder meer met gebruikmaking van de Wet Bevordering Evenredige Arbeidsdeelname Allochtonen;
- het beschermen en stimuleren van kleinschalig particulier (economisch) initiatief door doelgerichte ontregeling, startsubsidies, planmatig ruimte maken voor starters bij grote projecten; een voorbeeld zou kunnen zijn het taxibedrijf, met als elementen: meer voorrang voor taxi's, minder leegloop, meer taxi's, lagere tarieven.

Ik leg hier zware nadruk op de werkgelegenheid en laat daardoor ander dingen liggen. Toch kan ik moeilijk anders. Ik vrees namelijk dat het uitblijven van doorbraken op dit gebied veel in gevaar zal brengen, ook verworvenheden van de sociale vernieuwing zelf.

Werk maken

Mar Aalders, projectleider werkgelegenheid bij het Landelijk Centrum Opbouwwerk, reageert op de oproep van Herman Meijer om kleinschalig particulier initiatief te stimuleren.

Om te beginnen ben ik het met Herman Meijer eens dat het streven naar volledige werkgelegenheid nooit mag worden opgegeven. Immers, we begeven ons op een glijdende schaal. Hoeveel percent dan? Wie bepaalt voor wie dat geldt?

Beter is om de ministers van de Scandinavische landen te volgen. Zij schamen zich voor elk percentage werklozen. In mijn ogen, en die kijken ook socialistisch, is het afschrijven van mensen voor de arbeidsmarkt in strijd met de universele rechten van de mens.

Wel dient het steeds terugkerende percentage van rond de 15 % beter en professioneler te worden begeleid. Met name zal de zorgsector daartoe beter moeten worden toegerust. De plannen voor een activerend welzijnsbeleid kunnen hier ook een zeer belangrijke taak vervullen. Uitwerken tot concrete projecten en middelen versterken, nog dit jaar, zou ik zeggen.

Particulier initiatief

Het laatste aandachtstreepje van Herman Meijer intrigeert mij het meest. 'Het beschermen en stimuleren van kleinschalig particulier (economisch) initiatief door doelgerichte ontregeling, startsubsidies'. Daar wil ik graag op ingaan.

De laatste twee jaar heb ik mijn aandacht verlegd van de nonprofit sector naar het bedrijfsleven. Dat begint nu z'n vruchten af te werpen. Het beste voorbeeld is het Zuidplein. Daar is een totaalplan voor 100 banen ontwikkeld, in het zgn. 'winkelcentraconcept'. Zie kader.

Arbeidspool

Een ander plan is een arbeidspool. Kern van het plan is dat jonge mensen tussen de 18 en 27 jaar in dienst treden van een werkmaatschappij. Zij ontvangen, na een training van 10 weken, het CAO-loon voor

het Uitzendwezen, schaal 1 en 2. De mensen worden gedetacheerd bij bedrijven op de tijdstippen die het bedrijf wenst, flexibel, en met halve dagen als dit gevraagd wordt.

Rond de 60% is produktief om te zetten in werktijd bij bedrijven. De overige 40%

wordt (verplicht) ingezet voor trainingen om per persoon meerdere functies te kunnen vervullen. Het plan is ook door het ministerie van SoZaWe enthousiast ontvangen. De financiering van de organisatie (de werkmaatschappij) is in de onderhandelings-fase. Voor de financiering van de 40% trainingstijd wordt gedacht aan mid-

delen van het Jeugdwerkgarantieplan. Uiteindelijk zal het inzetten van uitkeringsgeld hier de enige goede weg zijn

Mar Alders

*** Klantenservice**

Inzetten van gastvrouwen en gastheren (geen security) op winkelcentra. Klantriedelijke baliefunctie met informatietaken, steun voor winkeliers bij kleine klusjes. Signaalfunctie met motorola's richting security en politie. Samenwerkend met politiecorps.

Inzet Jongerenpool - 10 weken training. Begeleiding - WAO/GMD mensen. Na één jaar een vast dienstverband. Start met middelen van Europees Sociaal Fonds.

*** Beheerservice**

Onderhoudsploeg voor de directe woonomgeving van het winkelcen-

trum; Zwerfvuil verzamelen en afvoeren; Verfbeurten bij overdekte busstations; Groenonderhoud; Winkelwagens verzamelen en terugbrengen; Aan-, en afvoer van goederen in goede banen leiden; Hand en span-diensten voor winkeliers verzorgen.

Jongerenpool/banenpool + combinatie ook met training van 10 weken met ESF en OW-middelen.

*** Milieuservice**

Milieuverzamelstation inrichten met:

1. Milieucontainers onder beheer met: papier, plastic, wit/bont glas, textiel, blik, olie, klein chemisch afval

2. Retourshop t.b.v. alle winkeliers en publiek van kurk tot koelkast. Ook alle retourartikelen innemen zoals statiegeldflessen.

3. Kringloopbedrijf

Alle producten welke worden ingemonen, scheiden in nog te verkopen produkten en te recyclen produkten. Kleine reparaties uitvoeren.

Gebaseerd op de komende regeling "Oud voor Nieuw"

Starten met Banenpool + / Jongerenpool combinatie richting regulier werk na 3 jaar als selfsupporting organisatie. Ook hier start met ESF/RBA middelen.

*** Personeelsservice**

Het aanbieden van het gehele voorpakket
= werving + selectie
= training to the Job van 10 weken
= begeleiding op de werkvloer gedurende 6 maanden
= steun bij loonsuppletie regelgeving.

Dit uit te voeren t.b.v. langdurig werkzoekende jongeren van 18 t/m 27 jaar, voornamelijk Jongerenpool. Mogelijk ook in poolverband, waarbij jongeren in loondienst zijn bij de Pool en worden gedetacheerd bij bedrijven op zeer flexibele werktijden, teneinde de altijd aanwezige pieken op te vangen.

'De werkloosheid oplossen is wel erg ambitieus'

Ondernemers in het midden- en kleinbedrijf zijn gezamenlijk de grootste werkgever in de stad. Het Rio-bureau werk nodigde een aantal ondernemers uit voor een rondetafel-gesprek over ondernemerschap en ontwikkelingen op de arbeidsmarkt. Welke mogelijkheden zien zij voor een werkgelegenheidsbeleid? Deelnemers zijn Dick Groenendijk, eigenaar van een drukkerij met 20 personeelsleden; Kor Hoogerwerf, bloemist met 4 medewerkers; Joop Huson, hoofd arbeidszaken bij Shell Pernis, en Aad Osterholt, eigenaar van een kapsalon waar 8 mensen werken. Gesprekspartners zijn Janwillem Springeling, Toos van Agtmaal en Benji de Levie van het Rio-bureau Werk.

Het midden- en kleinbedrijf wordt wel eens gezien als barometer voor het economische klimaat, hoe reageert dat op de blijvend hoge werkloosheid? Hoe ziet de toekomst voor een ondernemer er uit?

"Soms denk je, dat je als klein produktiebedrijf veel problemen hebt", verzucht drukkerij-eigenaar Groenendijk, die ook secretaris is van de bedrijvenvereniging Hordijkerveld en bestuurslid van de Personeels Advies Dienst IJsselmonde. "Maar het lijkt wel een zegen als je je situatie vergelijkt met die van je collega-ondernemer winkeleur."

Osterholt, tevens voorzitter van de winkeliersvereniging Binnenban in Hoogvliet, zit te knikken: "Een reële omzetstijging mist de detailhandel aan de Binnenban al enkele jaren. Wat er meer binnenkomt is

slechts te danken aan hogere prijzen en tarieven. Ondanks een ingrijpende renovatie en veel promotie-activiteiten van het winkelcentrum. Ondanks alle inspanningen om winkelen gezellig en recreatief te maken. Schoonmaak, bewaking, fietsenstalling en binnenkort een milieuwinkel. Mensen hebben minder te besteden en wie het zich wel kan veroorloven is mobieler geworden: pakt de auto voor een dagje winkelen in Utrecht, Den Bosch of het centrum van Rotterdam."

Toch hebben heel wat ondernemers belangstelling om zich aan de Binnenban te vestigen. Startende ondernemers, maar ook winkeliers uit wijkwinkelcentra waar de situatie nog minder rooskleurig is. En natuurlijk de bijna onvermijdelijke ketens. De Blokkers, Etos en Kruittvaten. Om die laatsten staat Osterholt niet te springen:

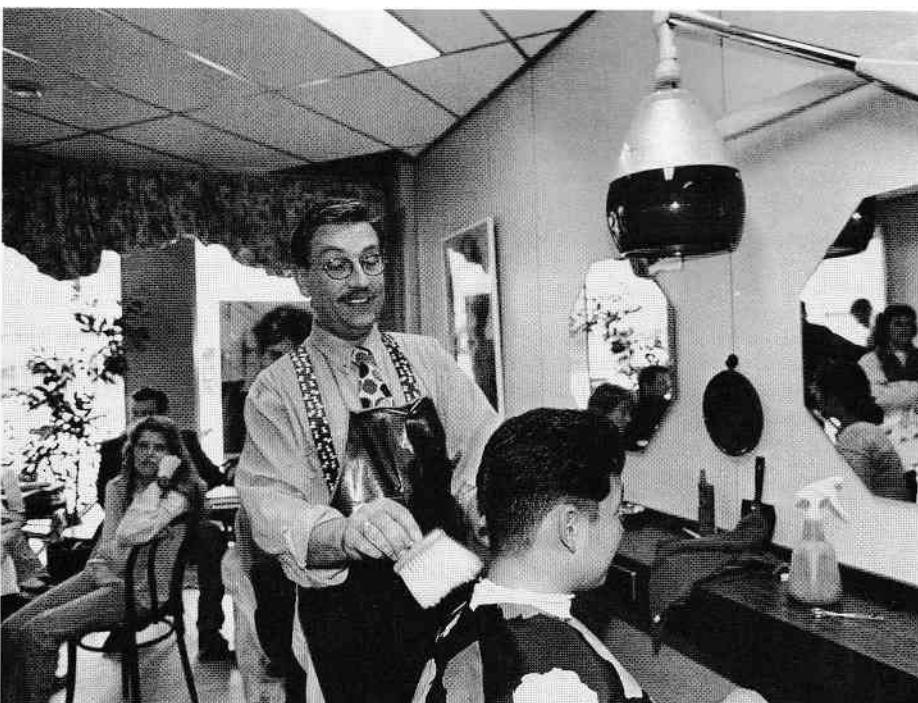
"Winkelgebieden in Nederland worden al zo eenvormig en voorspelbaar. Overal dezelfde winkels." Liever ziet zijn vereniging een gevarieerd winkelpatroon met nieuwe bedrijven die een aanvulling op het bestaande betekenen. De hoge huren vormen voor nieuwkomers echter vaak een onoverkomelijke barrière. Huurstijgingen van honderd procent zijn na de renovatie geen uitzondering. Starters worden door de belegger sowieso al vaak geweigerd. En potentiële trekkers als een HEMA komen slechts in uitgeklede versie.

Hoe anders is de situatie aan de Mathenesserweg. "De goede, wijkgebonden winkelstraat van voorheen werd de dupe van veranderingen die zich in Rotterdam-West voltrokken. Het meest koopkrachtige deel van het publiek trok weg uit de wijk. De laagste inkomens bleven over. Alleen wie bijtijds de bakens verzette en inspeelde op de veranderende markt, overleefde als ondernemer." Hoogerwerf zelf, bijvoorbeeld. Hij moet het belangrijkste deel van zijn omzet nu van buiten de wijk halen. Van oud-bewoners, maar vooral van bedrijven. Bewust, maar noodgedwongen heeft hij die keuze gemaakt.

De relatieve onafhankelijkheid van de particuliere klant is voor Groenendijk een zegen. Terugloop door mindere besteding bij grote delen van de bevolking, merkt hij dan ook niet rechtstreeks. Wel op indirecte wijze: prijsdruk; rond-shoppen door zelfs je beste relaties; meer moeten doen voor hetzelfde geld.

"Op het industrieterrein Hordijkerveld zijn vorig jaar klappen gevallen. Personelsreducties van tien tot twintig procent. Het omzet-volume komt nu wat terug. De winst niet. Het zonnetje schijnt weer een beetje. Terugkeer van de mensen die ontslagen zijn ligt echter niet in het verschiet."

• Aad Osterholt

Osterholt ziet hierin een kenmerkend verschil met het kleinbedrijf. Zeker de meer ambachtelijke bedrijven als die van hem en van Hoogerwerf zijn personeels-intensief. "Met name jonge mensen werken bij ons. Vanwege hun leeftijd stijgen zij snel in loonschaal, waardoor de personeelskosten oplopen. Uren minderen is het enige dat erop zit. En die uren niet opvullen. De werkdruk op iedereen verhogen en het risico nemen dat de mensen ziek worden. Flexibeler arbeidstijden zouden voor winkeliers een oplossing vormen."

Hoogerwerf beaamt dat. Vanuit zijn bestuursposities heeft hij een goed zicht op ontwikkelingen in de detailhandel. Hij zit in het dagelijks bestuur van de Rotterdamse Ondernemersorganisatie/ Handel en Nijverheid, is lid van het branche-overleg detailhandel van het RBA, vice voorzitter van de Rotterdamse bloemisten, het Ondernemers Platform Delfshaven en het wijk-schoonmaakbedrijf Spangen.

"Er zijn een hoop mensen geloosd. Vast personeel eruit en uren-contracten ervoor in de plaats. Je hebt te maken met piek-periodes. Flexibeler werken is dan een fijn item."

Zijn arbeidskosten echt overal zo'n groot probleem? Bijna iedereen signaleert een te groot verschil tussen bruto-loonkosten en netto-salarissen. Vrij algemeen is men het erover eens dat deze wig verkleind moet worden. Bij zaken waarover de consensus zo groot lijkt, hoeft niet lang te worden stilgestaan. Belangrijker nu is: wat kunnen we zelf doen?

Groenendijk waarschuwt nog voor wat hij noemt goedkope-bazenpraatjes. "In grotere en niet-ambachtelijke bedrijven is door efficiency-verbetering heel wat te doen om loonkostenstijgingen op te vangen. Niet gelijk roepen, dat de mensen te duur zijn. Niet de armoede verdelen, maar wat verder doordenken. Samen."

Welke ervaringen zijn er met de overheid?

De stadsvernieuwing komt ter sprake. In Rotterdam-West is deze nog niet voltooid; het opwaarderen van de winkelstraten staat nog in de kinderschoenen. De consequenties voor de kleine detailhandel werden en worden onvoldoende erkend. "Wat de Mathenesserweg nodig heeft is een supermarkt. Naast de twee bestaande op de Schiedamseweg zijn er in de omgeving twee nieuwe gepland. Eentje op het Mathenesserplein; de andere op het P.C. Hooftplein." Vooral die laatste lokatie steekt Hoogerwerf. "Niet de lokale markt vraagt daar om; het Ontwikkelingsbedrijf stuurt deze ontwikkelingen aan. Vanuit welke op-

• Dick Groenendijk

tieke echter? Een supermarkt op het P.C. Hooftplein gaat ten koste van veel werkgelegenheid op de Mathenesserweg.

Als de doorloop van publiek daar verdwijnt, zullen veel winkels niet meer levensvatbaar zijn. Slaat de verpaupering verder toe. Maar naar de vele alternatieven die wij als ondernemers aandroegen werd niet geluisterd." Stadsvernieuwingsprojecten als prestige-objecten van ambtenaren. Nieuwe werkgelegenheid lijkt gecreëerd te worden, maar gaat ten koste van de bestaande én van toekomstige. Winkelstraten als de Mathenesserweg zijn onbedoeld een broedplaats geworden voor startende ondernemers. De huren zijn relatief laag; de doorgroei mogelijkheden aanwezig. Waar industriële ondernemingen in belangrijke mate afhankelijk zijn van prijs en produkt, tellen voor de winkelier veel meer ruimtelijke overwegingen: vestigingsplaats, bereikbaarheid, stedelijke ontwikkelingen. De zorgvuldigheid van de plaatelijke overheid speelt dan een uiterst belangrijke rol.

Wat zijn de trends voor de nabije toekomst?

Optimisme en pessimisme over de toekomst strijden om voorrang bij Groenendijk. Bedrijvigheid zal slechts toenemen als er meer afzetmogelijkheden zijn. Als er een klimaat ontstaat waarin men makkelijker durft te investeren. Ook in mensen. "Er mankeert iets essentieels in dit land. Ondanks alle platforms, overlegorganen en de hele ratteplan. Namelijk een gevoel van nationaal elan. Het idee er met z'n allen tegenaan te moeten omdat het een schandaal is, dat er zoveel niet kunnen werken. Wel-

willende mensen schuiven we heen en weer. Van grote bedrijven naar de kleine. Van de ene winkelier naar de volgende. Het RBA is daar hartstikke druk mee bezig. Maar intussen gebeurt er niets om het echte probleem op te lossen. We hopen dat de economie aantrekt om dan in misschien twee jaar een stuk van de werkloosheid terug te verdienen. Maar als je het totaal bekijkt hebben we dan niets gewonnen; wordt er niets opgelost. Blijven er nog steeds tienduizenden buiten staan. Ik ben optimistisch omdat ik denk, dat er wel wat aan te doen valt, vertrouwen heb in de mensen en weet dat men in het algemeen best wil werken. Pessimistisch omdat er geen breed maatschappelijk draagvlak lijkt te bestaan om te zeggen: 'Ouwehoer niet zoveel..'. Het werk moet de mensen aangedragen worden. Niet iedereen kan het zelf vinden. Reik de instrumenten aan. Part-time werk, voorlopige arbeidscontracten. Staar je niet blind op de kleine groep die niet wil. Laat hen je beleid niet beïnvloeden."

Er zijn meer veranderingen nodig voor Hoogerwerf. Flexibilisering van de werktijden, versoepeling van het ontslagrecht.

"Het ontslagrecht is veel te ingewikkeld voor het kleinbedrijf. Ondernemers hebben de tijd niet om zich erin te verdiepen. En het bevordert de werkgelegenheid niet. Je neemt minder risico's. Iemand die graag wil werken, maar nog niet de know-how van het vak bezit durf je nu niet aan te nemen."

Het is weer Groenendijk die nuanceert. Voor een eind kan hij met Hoogerwerf meegaan, maar het ontslagrecht is er niet voor niets. "Je moet het de werkgever niet

te gemakkelijk maken. Ga je te v r versoe-
pelen dan loop je een ander risico: het uit-
lokken van onzorgvuldigheid tegenover je
personeel." Een nauwgezette vacature-ver-
vulling lijkt hem een betere weg.

*Er zijn alternatieven. In grotere bedrijven kan je personeels-risico's intern opvan-
gen. Voor het midden- en kleinbedrijf zou je kunnen denken aan arbeidspools. Dus niet direct iedereen in dienst nemen, maar via de pool inhuren. Je legt d  r dan het risico dat werknemers niet blijken te vol-
doen aan je eisen, of niet meteen volledig inzetbaar zijn. Mensen kun je zo ook laten ingroeien in een baan.*

Osterholt is niet enthousiast. "Flexibiliteit door bijvoorbeeld nul-uur-contracten werkt ook niet. Zelfs via een uitzendbu-
reau is er niemand in dienst op ons winkel-
centrum. Kleine bedrijven en grotere kom-
men steeds meer terug van losse contrac-
ten. Er ontstaat zo geen betrokkenheid. Be-
trokkenheid is essentieel en betekent bin-
ding met het bedrijf."

Huson wijst op de 'instroomservice' van het RBA/Rijnmond, waarvan de eerste ex-
perimentele periode binnenkort ge  valu-
eerd gaat worden. Opgezet om verborgen werkgelegenheid op de sporen, werklozen een kans te geven en een groot deel van het risico weg te halen van de inlenende ondernemer.

Opvallend genoeg blijkt de regeling nau-
welijks bekendheid te genieten bij de gesprekspartners. Groenendijks eerste reactie is zelfs afwerend. "Overall gezien is het eigenlijk gefr  bel. Daar bestrijd je de werk-
loosheid niet mee. Als je geen afzet hebt en geen klanten, dan heb je ook geen per-
sonnel nodig. Je moet wel werk hebben; ook voor de Instroomservice."

Osterholt en Hoogerwerf zouden veel lie-
ver meer leerlingen in dienst nemen. Net als vroeger toen er nog sprake was van een groot aantal stage-plaatsen. Niet door mid-
del van het leerlingstelsel, want d  t is ge-
bonden aan de CAO en kost dus geld. De leerling zelf zal er wat voor over moeten hebben om een vak te leren. "Je moet het vergelijken met naar school gaan", verdui-
delijkt Hoogerwerf, "alleen gebeurt de scholing nu in een bedrijf. Je investeert in je eigen toekomst en net als dat je school-
geld betaalt, zou je eigenlijk ook als leer-
ling iets moeten meebrengen."

*En als iemand anders dan de verantwoor-
delijkheid voor de leerling opneemt?*

Groenendijk ziet niet veel verschil: "On-
dernemen zonder risico is ondenkbaar.
Ook in het opleiden neem je een risico. Er is een onlosmakelijke relatie tussen pro-
ductie en het aantal medewerkers. Als je bezetting redelijk is en je hebt vertrouwen in de toekomst, neem je er een stagiair of leerling bij. Maar als ik een leerling aan-
neem alleen voor de subsidie, doe ik het al-
tid verkeerd. Na een jaar moet iemand mee gaan produceren en dan moet er ook zicht zijn dat die in het bedrijf blijft. Niet dan als een zak vuil eruit schoppen. Niet zoals bij leerling-verpleegsters."

Huson trekt dit verband door naar de eigen RBA-organisatie. Hij is als bestuurslid ac-
tief in de werkgeversleiding van het RBA/Rijnmond. "Opleidingen moeten lei-
den tot werk. Ook Arbeidsvoorziening moet hier kritisch naar kijken. Mensen moeten perspectief hebben op een baan. Alle door het RBA gesubsidieerde scho-
lingsprojecten zullen aan dit beginsel ge-
toetst moeten worden."

"Er is echter een verschil", merkt Groenendijk op, en hij wijst op het grote aantal on-
geschoold werkzoekenden. "Als we een aantal van die jongens aan het werk willen hebben, moet iemand ze scholen tot een minimum-niveau. Het RBA, bijvoorbeeld. Dan pas kunnen ze in een bedrijf beginnen en zich door cursussen verder ontwikke-
len." Hij maakt zich zorgen over de toene-
mende verrechtsing in de samenleving.
Werkloosheid en de dreiging ervan spelen hierin, naar zijn idee, een grote rol. "De man aan de onderkant van de arbeidsmarkt-
de laag-opgeleide dus- voelt zich heel snel bedreigd in zijn baan. Als hij die nog heeft. Hij geeft onmiddellijk degene die hem voorbij loopt de schuld. En de men-
sen in de oudere wijken zijn al zo kwets-
baar. Ik denk dat het zich afzetten tegen andersgekleurden of andersgezinden uit die angst voortkomt. Daarom heb ik ook niet zoveel geduld met zaken die om het werke-
lijke probleem heenkabbelen. Wat zitten we hier allemaal te regelen? We moeten met z'n allen zorgen, dat de mensen aan het werk komen."

"Heb het lef dan eens om tegen heilige huisjes aan te schoppen. Laten we elan tonen. Iedereen iets inbinden, mag dat 'ns een keertje!" Pragmatisch en ethisch wil hij zijn; en dat laatste voorop.

Huson tempert: "D   werkloosheid oplos-
sen is erg ambitieus. Wel kunnen we als RBA allerlei instrumenten aanreiken die bijdragen. Die oplossingen makkelijker mogelijk maken. Druppels op de gloeiende plaat, misschien, maar toch."

En ondanks zijn eerder geuite scepsis ten aanzien van werkers in additionele banen, ziet Osterholt daarbij veel in additionele werkzaamheden. Mits onder sturing van een professioneel apparaat. "In de Binnen-
ban loopt een goed project met jongeren onder leiding van de politie. Milieu met de ROTEB als regisseur zie ik ook zitten. Het onderhoud van wijken. Scholing. In Hoog-
vliet proberen we veel aan te pakken; heb-
ben leuke plannen, al zijn dat dan mis-
schien maar druppeltjes."

Hoe mooi ook, druppeltjes zijn volgens Groenendijk onvoldoende om de werkloos-
heid op te lossen. Hij houdt vast aan zijn twee eerdere stellingen. Een nationaal élan en de noodzaak om vanuit de centrale over-
heid te dereguleren.

Benji de Levie

De weerbarstige praktijk van de Jeugdwerkgarantiewet

De Jeugdwerkgarantiewet blijkt geen garantie te bieden. Een deel van de doelgroep stroomt niet in, en een ander deel valt uit. Voor moeilijke groepen wordt nu een 'voorbereidingsfase' ontwikkeld. 'Een ervaring rijker' is de titel van het onderzoek naar het JWG van de Sociaal Wetenschappelijke Afdeling van Sociale Zaken en Werkgelegenheid. Onderzoeker Henk Spies vat de bevindingen samen.

Het van kracht worden van de Jeugdwerkgarantiewet (JWG) ruim 2,5 jaar geleden, betekende een omslag in de (jeugd)werkloosheidsbestrijding. De leus 'werk boven inkomen' is voor jongeren vertaald in concreet beleid. Jongeren tot 21 jaar en schoolverlaters tot 27 jaar kunnen (wanneer de wet in 1998 geheel is ingevoerd) geen beroep meer doen op een uitkering. In plaats daarvan kunnen zij een dienstverband krijgen bij een JWG-uitvoeringsorganisatie, in Rotterdam de Jongerenpool Rotterdam Werkt. Het is de bedoeling dat zij door de werkervaring die ze opdoen, eventueel aangevuld met scholing, een vaste baan krijgen. In opdracht van So-ZaWe en de Jongerenpool is nagegaan in hoeverre de beoogde sluitende aanpak van de JWG gerealiseerd wordt. Hiertoe zijn ongeveer 200 jongeren die tot de JWG-doelgroep behoren genterviewd.

Een deel van de jongeren die tot de doelgroep behoren, komt niet in de JWG terecht. Sommigen omdat ze 'te kansrijk' zijn, en verder bemiddeld worden door het arbeidsbureau of een opleiding volgen. Zij hebben nog steeds een uitkering, al is de hoogte daarvan nog maar 465 gulden. Anderen komen niet in de JWG omdat ze niet bekend zijn bij doorverwijzende instanties als sociale dienst of arbeidsbureau; naar schatting zijn er in Rotterdam ongeveer 500 van deze jongeren. Het gaat bijvoorbeeld om zwerfjongeren, verslaafden, enzovoort. Ter vergelijking: ongeveer 800 jongeren zitten in de JWG, en ongeveer 1500 zitten nog bij het arbeidsbureau. Van de jongeren die in de JWG komen stroomt de ene helft inderdaad uit naar regulier werk of opleiding, maar de andere helft valt uit. Voor deze uitval zijn verschillende redenen. Deze hangen deels sa-

men met het feit dat de garantiebanen additioneel werk betreffen. Veel jongeren vinden de banen te eentonig, klagen dat ze te weinig te doen hebben of dat ze alleen ingezet worden voor de 'rotklusjes'; ze leren er niets van. Andere elementen van de werkervaring, zoals het werkkritme en op tijd op afspraken verschijnen, kunnen zij dan alleen nog maar zien als 'vervelende regeltjes' die nergens toe dienen. Een jongen die als conciërge op een school had gewerkt, zei: *"Ik deed daar helemaal niets man ... alleen de hal aanvegen en op een knop drukken als er leerlingen kwamen ... ik deed helemaal niets ... ja, en toen kwam ik te laat ... waarom moet ik op tijd komen als er toch niets te doen is?"* Een probleem dat hiermee samenhangt, betreft het soort banen dat de Jongerenpool in de map heeft: dit zijn in hoofdzaak administratieve banen, terwijl er relatief wei-

nig technische banen zijn. Veel jongens willen juist iets met hun handen doen, waarbij ook de werkomgeving meespeelt: in een werkplaats met een informelere omgang tussen vooral mannelijke collega's voelen zij zich meer op hun plaats dan op een formeler kantoor. Meer in het algemeen merken veel jongeren dat ze door hun collega's op hun werkplek worden beschouwd als buitenstaander of zelfs als 'kneusje'. *"Je wilt toch respect"*. Dat respect vinden velen kennelijk niet in het werk dat ze moeten doen, en ook niet in de beloning die daar tegenover staat.

Sancties

Hoewel ontslag betekent dat men geen recht op een uitkering heeft, nemen sommigen ook deze consequentie voor lief. Het sanctiebeleid van de JWG lijkt voor een deel van de jongeren te werken. Een aanzienlijk deel van hen zou zonder deze stok achter de deur nog steeds werkloos zijn, zoals sommigen zelf ook aangeven. Met name allochtone meisjes uit een traditioneel moslimmilieu lijken gebaat te zijn bij het verplichtende karakter van de JWG; het is voor hen de manier om uit huis te komen. Voor een ander deel van de jongeren pakt het sanctiebeleid averechts uit. Uitsluiting uit de sociale zekerheid leidt er toe dat zij voor hun levensonderhoud afhankelijk worden van familie of vrienden. Het is de vraag hoe lang dat goed gaat. De uitvallers zijn over het algemeen degenen met de meest problematische achtergronden en de slechtste positie op de arbeidsmarkt. De ouders van meer dan de helft van deze jongeren zijn zelf afhankelijk van een inkomen uit de sociale zekerheid, en tweederde van de jongeren is in het verleden geconfronteerd met de problemen die samenhangen met scheiden of overlijden van ouders. Een aanzienlijk deel van de jongeren heeft hierdoor in het verleden te maken gehad met hulpverleningsinstellingen. Een deel van hen is bovendien in aanraking geweest met de politie. Niet alle jongeren kunnen dus even gemakkelijk bij hun ouders aankloppen. Ook geld lenen van vrienden kan meestal niet eindeloos, evenals de verkoop van huisraad. Na enkele maanden zijn de meeste hulpbronnen uitgeput. Sommige jongens geven dan ook aan dat ze hun criminale activiteiten weer opgepakt of geïntensiveerd hebben na uitsluiting uit de uitkering.

"Slecht ... geen werk, geen geld ... dan ga je slenteren, en als je slechte vrienden hebt, dan ga je slechte dingen doen (...) Thuis zitten is niks ... Ik verveel me iedere dag en mijn vader zoekt ruzie met me. Als ik drink, kan ik mijn problemen een beetje vergeten. Soms ga ik met vrienden een beetje stelen."

De meisjes die uitvallen grijpen vaak terug op een vertrouwde maatschappelijke rol: die van moeder. Hierdoor krijgen zij vaak toch een uitkering, en ontkomen aan de marginalisering die andere uitvallers ten deel valt.

Weggedefinieerd

In het algemeen kan geconcludeerd worden dat de JWG in praktijk niet de sluitende aanpak van de (jeugd)werkloosheid is die bedoeld wordt: een deel van de doelgroep stroomt niet in, en een ander deel valt er uit. Het gaat in beide gevallen om jongeren met de meest problematische achtergronden en de slechtste positie op de arbeidsmarkt. Zij worden passief dan wel actief weggedefinieerd door het verscherpte uitkeringsregime. Het gevolg is (continuerend van) een marginaal bestaan, dat gekenmerkt wordt door problemen op allerlei terreinen, en weinig perspectief op een uitweg. Dit is de prijs die betaald wordt voor het positieve resultaat dat de JWG voor andere jongeren heeft.

Ook de centrale overheid heeft inmiddels ingezien dat de JWG voor een deel van de doelgroep niet functioneert. Voor de 'moeilijke groepen' wordt een voorbereidingsfase ontwikkeld, waarin jongeren via een combinatie van werk(gewenning) en hulpverlening geschikt gemaakt moeten worden voor de JWG. Zij ontvangen dan een vergoeding van 330 gulden per maand. Wanneer geen extra voorzieningen zoals huisvesting geregeld worden, is deze vergoeding echter volstrekt onvoldoende om een zelfstandig bestaan van op te bouwen. Bovendien is het de vraag of in de voorbereidingsfase genoeg capaciteit gecreëerd kan worden om alle 'moeilijke jongeren' op te vangen.

Ook wat betreft de 'minder moeilijke jongeren' dreigen er problemen te ontstaan. De doelgroep van de JWG zal de komende jaren sterk groeien, enerzijds door de gefaseerde invoering van de wet (dit jaar gaan ook de 22-jarige schoolverlaters tot de doelgroep behoren), anderzijds door de crisis op de arbeidsmarkt. Een evenredige groei van het aantal garantiebanen lijkt echter niet te realiseren. Openstelling van de marktsector is een voorwaarde om het aanbod van 'technische' banen uit te kunnen breiden, maar het is de vraag of ook het algemene tekort aan garantiebanen opgelost kan worden. De ervaringen met andere regelingen (zoals het leerlingwezen) doen vermoeden dat teveel optimisme wat dit betreft niet op zijn plaats is.

Henk Spies

Het nieuwe systeem voor 'vervoer op maat' in Rotterdam heeft geleid tot protesten van gebruikers en van wijkbusorganisaties. Gerard Nijssen, projectleider van het Kwaliteitspanel Rotterdam dat in 1992 een kwaliteitsonderzoek deed naar vervoer voor ouderen en gehandicapten, stuitte op gebrekke sa-menwerking tussen RET en de Federatie van Wijkbusorganisaties.

Het is nu half mei en alweer zes weken na de invoeringsdatum van 1 april. De VGR heeft te maken gekregen met een stortvloed van reacties over de wet in de praktijk. Ook de RET en het Project Voorzieningen Gehandicapten hebben dat geweten. Daar zijn de mensen inmiddels ook aan vakantie toe. Wat niet weg neemt dat een (nog) niet goed lopende organisatie voor de klant natuurlijk het meest vervelend en soms zelfs tragisch is.
(uit: VGR Informatief, mei 1994, p. 9)

Sinds 1 april 1994 heeft de klachtentelefoon bij de Vereniging Gehandicaptenorganisaties Rotterdam (VGR) roodgloeidend gestaan. In zes weken kwamen maar liefst 700 klachten binnen over de op 1 april in werking getreden Wet Voorzieningen Gehandicapten (WVG). Een flink deel van de klachten had betrekking op het nieuwe door de RET ingevoerde 'Vervoer Op Maat' systeem. In hoeverre het daarbij gaat om 'kinderziekten' van het nieuwe systeem moet de komende tijd uitwijzen.

Wet Voorzieningen Gehandicapten

De Wet Voorzieningen Gehandicapten houdt in dat gehandicapten voortaan bij de gemeente moeten aankloppen voor voorzieningen op het gebied van wonen, vervoer en rolstoelen. Tegelijk met de invoering van dit 'Eén-Loket systeem' wordt met deze decentralisatie naar de gemeentes een forse bezuiniging doorgevoerd. Naast gehandicapten kunnen namelijk alle 65-plussers een beroep doen op de gehandicaptenvoorzieningen. De verwachting is dat de groep die een beroep gaat doen op de voorzieningen grofweg verdubbelt. De gemeentes krijgen daarvoor echter geen cent extra. Sterker nog, de overheid heeft op het budget nog eens een kwart gekort. Voor Rotterdam betekent dit dat voor de uitvoering van de WVG 60 in plaats van 80 miljoen gulden beschikbaar is. Verantwoordelijk voor de uitvoering van de nieuwe wet is in Rotterdam de Dienst SoZaWe (Sociale Zaken en Werkgelegenheid). Mede in verband met het beperkte budget heeft de gemeente Rotterdam voor het

Vervoer op maat

Kinderziektes of een gemiste kans?

stadsvervoer gekozen voor een nieuw collectief aanvullend vervoersysteem. Dit 'Vervoer Op Maat' vervangt alle individuele regelingen zoals de individuele (rolstoel-) taxivergoedingen, bruikleenauto's en aangepaste auto's. Voor dit nieuwe collectieve systeem wordt door SoZaWe ongeveer 20 miljoen gulden per jaar betaald aan de RET.

Voor gehandicapten die tot 1 april recht hadden op een individuele vervoersvergoeding van f 3200,- per jaar is de invoering van het nieuwe systeem natuurlijk een verslechtering. Maar bedenk dan wel dat dit 'oude niveau' van tegemoetkomingen nergens meer wordt gehaald. Gemeentes die vast hebben gehouden aan individuele uitkeringen, keren nu gemiddeld f 1600,- uit aan rechthebbenden.

'Vervoer Op Maat'

Het door de RET opgezette aanvullende vervoer is bestemd voor Rotterdammers die niet meer in staat zijn met het gewone openbare vervoer te reizen. Om toegelaten te worden tot het aanvullend vervoer moet een pasje worden aangevraagd bij het project Voorzieningen Gehandicapten van de

dienst SoZaWe. Dit pasje is voorlopig alleen dit jaar geldig.

Het 'Vervoer Op Maat' kent twee varianten die dagelijks van 9.00 uur tot 23.00 uur rijden:

1) het aanvullend vervoer van 'kamer-tot-kamer' en van 'deur-tot-deur'.

Het 'kamer-tot-kamer' vervoer is voor mensen die niet zelfstandig uit hun woning en/of plaats van bestemming kunnen komen. Een chauffeur en een begeleider verzorgen met een busje de reis binnen de Rotterdamse stadsgrenzen. De klant hoeft niet over te stappen. Indien nodig wordt hij/zij de trap op en afgedragen.

2) het 'deur-tot-deur' vervoer is bestemd voor mensen die wel zonder hulp de woning kunnen verlaten, maar door hun handicap niet met het openbaar vervoer kunnen reizen. Binnen de eigen wijk worden de passagiers met een voor rolstoelen toegankelijk VW-busje op de plaats van bestemming gebracht. Een klant die buiten de eigen deelgemeentegrens wil reizen wordt gebracht naar het overstappunt op de zogenaamde IntraStadsLijn (ISL) in de betreffende deelgemeente.

De IntraStadsLijn (ISL) is de busdienst die de in totaal acht overstappunten in de stad

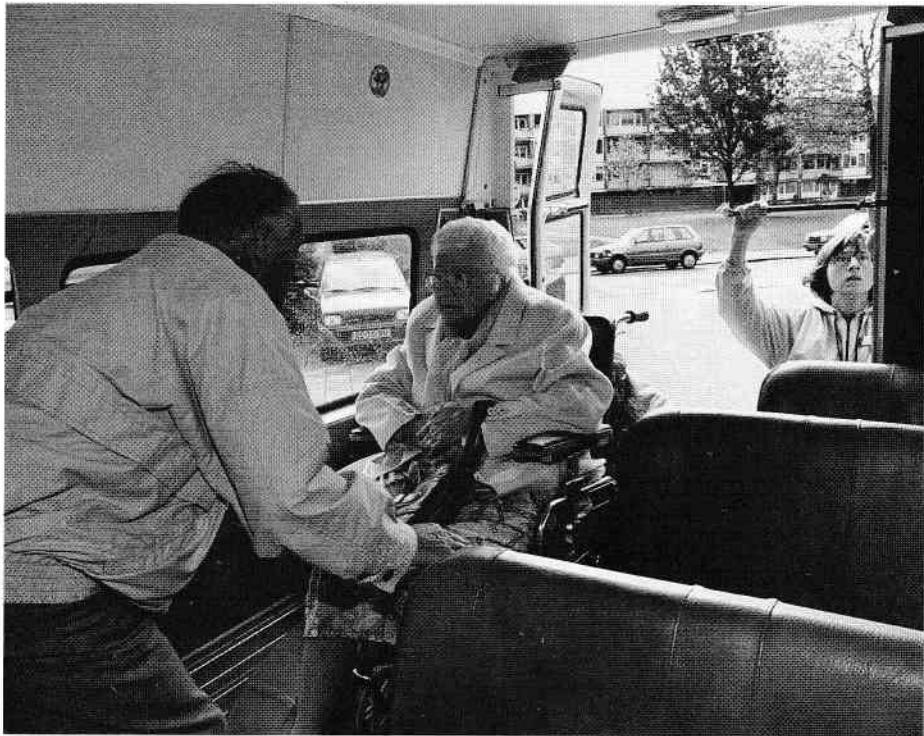
met elkaar verbindt. De ISL-bussen rijden ieder half uur de route in twee richtingen. Bij de overstappunten zijn wachtruimtes ingericht voor gebruik door gehandicapten; gelijkvloers en verwarmd, met een invalidentoilet en een telefooncel. Alleen mensen met een pasje hebben toegang tot de wachtruimte. Ieder overstappunt staat onder toezicht van een RET-medewerker. De halte bij het Centraal station wordt bewaakt door twee oppassende RET-ers.

Reservering, tarieven en grenzen

Een rit moet minstens twee uur van tevoren worden besteld bij de centrale telefoonpost. Indien mogelijk worden ritten gecombineerd. Dit betekent dat klanten niet altijd rechtstreeks naar de bestemming of het overstappunt worden gereden. Het kan gebeuren dat eerst nog een andere klant wordt gehaald of weggebracht.

De tarieven voor het vervoer komen overeen met het zone-tarief van de 'blauwe' strippenkaart. Dat betekent dat de 65+ kaart niet geldig is!

Verder beperkt het vervoer zich tot het zogenaamde 'sociale verkeer'. De aangepaste bus nemen voor een afspraak bij voor-

beeld een specialist, voor werk of school, etc. is niet toegestaan.

Vervelend is dat het aanvullend vervoer zich tot nu toe met een enkele uitzondering beperkt tot de gemeentegrenzen. Overleg met de andere OOR-gemeenten en de Nederlandse Spoorwegen heeft tot nu toe nog geen resultaten opgeleverd. Dat betekent dat een bepaalde groep gehandicapten een overigens kleine tegemoetkoming krijgt voor het vervoer buiten de stad (als overgangsregeling wordt in 1994 nog f 500,- uitgekeerd).

De VGR wil dat het nieuwe systeem beter wordt geïntegreerd met het 'normale' openbare vervoer. José van Rosmalen van de VGR: "Daarbij denken wij vooral aan een integratie met de metro. Daarvoor is het essentieel dat op de Noord Zuid lijn nu eindelijk eens liften worden aangelegd. Met deze integratie zorg je er tegelijk voor dat het aanvullend vervoer minder stigmatiserend werkt. Onze ervaring is namelijk dat in de huidige opzet het aanvullend vervoer een eigen apart circuit blijft. Een systeem dat los staat van het normale openbaar vervoer en daardoor het negatieve stigma krijgt van gehandicaptenvervoer. Dit negatieve stempel moeten wij zien te voorkomen."

Woensdag 13 april

'Het was de bedoeling om vanuit Ommoord via het overstappunt Alexander naar het Centraal Station te reizen. Om 13.05 zijn wij opgehaald met een VW-busje. In dit busje is 1 plaats voor een rolstoel; deze plaats is echter zeer krap en de rolstoel helt wat achterover.

Voordat we naar het overstappunt vertrokken werd er nog een vrouw uit de wijk opgehaald....]

Om 13.35 uur (al een half uur onderweg) op het overstappunt gearriveerd. Overstappen op de grote bus was mogelijk omdat deze klaarstond. De plaats gereserveerd voor een rolstoel, is niet echt ideaal te noemen. Je zit dwars achter de chauffeursplaats en je rijdt opzij. Doordat de rolstoel op de hoogte van de wielen staat en doordat de bus ook nog vrij laag ligt, maak je aardige klappen. Het gevoel van misselijkheid zal dan ook bij de meeste mensen niet uitblijven. Het vastzetssysteem voor de rolstoelen in de ISL-bus is nu al afgekeurd en wordt niet gebruikt. Nu wordt er een riem voor je voorwielen gespannen en vastgezet met een paar 'zielige' oogjes in de grond. Heeft geen enkele zin. Volgens mij is het zeer onverantwoord om rolstoelen op deze wijze vast te zetten en te vervoeren. De RET heeft echter toegezegd dit systeem te veranderen.

Na eerst de overstappunten St. Franciscus en Marconiplein aangedaan te hebben, kwamen we om 14.35 op het CS aan (een uur later). Totale reisduur Ommoord naar het CS is anderhalf uur.'

(uit: 'VGR Informatief, mei 1994, p. 9-10)

Het rendement blijft achter

De praktijk leert dat in de eerste maanden na de invoering van het systeem de RET busjes grotendeels leeg rondrijden. Op dit moment zijn er 330 ritten per dag. Natuurlijk hangt de geringe belangstelling deels samen met het opstarten van het systeem. Zo kregen bijvoorbeeld tot nu toe pas rond de 6000 Rotterdammers het benodigde pas-

je van het Project Voorzieningen Gehandicapten toegekend. Dit terwijl bij de opzet van het systeem is uitgegaan van een capaciteit van 14.000 klanten. Te hopen valt dat de RET er in de komende tijd in slaagt het 'Vervoer Op Maat' systeem uit de dreigende impasse te halen. Daarbij zou het een goede zaak zijn als de RET er in zou slagen beter samen te werken met de vrijwilligersorganisaties op het terrein van aanvullend vervoer in Rotterdam: de Federatie van wijkbusorganisaties.

De Federatie van wijkbusorganisaties

"De Vereniging Wijkbus Alexander blijft explosief groeien. Ook de andere leden van de Federatie van wijkbusorganisaties kunnen de groei nog maar net bijbenen. Ook na 1 april blijven bij alle deelnemers het aantal leden en ritten sterk stijgen. Hoewel de wijkbewoners bij ons alleen in de eigen wijk kunnen worden vervoerd en alleen van 9.00 tot 17.00 uur terecht kunnen, blijft het aantal leden en ritten sterk stijgen. De nieuwe bus is dan ook hard nodig om de vraag aan te kunnen. Verder merken wij bij onze leden weinig belangstelling voor de IntraStadsLijn. Met name het overstappen levert veel problemen op. Stel dat je vanuit Alexanderpolder naar het Rheumaverpleeghuis wil in Hillegersberg/Schiebroek. Dan moet je eerst naar het overstappunt bij station Alexander. Daar moet je overstappen op de ISL naar het St. Franciscus Gasthuis. Daar moet je dan weer overstappen op een busje naar het verpleeghuis. Dat kost veel tijd. Terwijl de ISL op weg naar de halte van het St. Franciscus wel langs het verpleeghuis rijdt, maar daar mag de chauffeur dan weer niet stoppen.", aldus Joop Boogaarts (bestuurslid van de Vereniging Wijkbus Alexander). De Federatie is een overlegorgaan van vrijwilligers van de Vereniging Wijkbus Lombardijen/Vreewijk, Vereniging Wijkbus Deelgemeente Charlois, Vereniging Wijkbus IJsselmonde, Vereniging Wijkbus Alexanderpolder, Stichting Wijkvervoer Hillegersberg/Schiebroek, Stichting Wijkbus Centrum-Noord, Stichting Wijkbus Oude Westen/Cool/Stadsdriehoek en Stichting Wijkbus Overschie. Ondanks verschillen in toelatingsseisen, tarieven, begrenzing van het vervoersgebied, aanmeldingstermijnen en openingsuren probeert men via de Federatie de gemeenschappelijke belangen te behartigen. In totaal krijgen de wijkbussen via met name de deelgemeentes ongeveer twee ton subsidie per jaar. In het verleden is de Federatie gesprekspartner van de RET geweest bij het opzetten van het nieuwe aanvullend vervoer. Bij de moeizame besprekkingen was één van de struikelblokken dat de wijkbussen hun kleinschaligheid wilden behouden. Zo voelden zij er bijvoorbeeld niets voor hun

eigen telefonische ritmeldingspunten af te schaffen ten gunste van één grotere RET-centrale. Uiteindelijk is de RET echter zonder de Federatie verder gegaan. Met andere woorden, bij de uiteindelijke opzet van het 'Vervoer Op Maat' zijn de vrijwilligers van de acht wijkbusorganisaties door de RET buiten de deur gehouden.

Een gemiste kans?

'De klantenenquête wijst uit dat de vrijwillige vervoerders er in zijn geslaagd met een minimale gemeentelijke subsidie aanvullend vervoer op maat te leveren aan buurtbewoners. De kleinschaligheid is voor de klanten daarbij eerder een pluspunt dan een knelpunt. Tegelijkertijd bieden de organisaties tal van buurtbewoners zinvol en bevredigend vrijwilligerswerk.' (uit: 'Al is het geen eerste klas, we zijn tevreden. Vervoer op maat', (1992) Kwaliteitspanel Rotterdam)

Met deze conclusie besluit het Kwaliteitspanel Rotterdam, een panel met vertegenwoordigers van ruim twintig Rotterdamse vrijwilligersorganisaties, in december 1992 de kwaliteitstoets van het aanvullend vervoer in Rotterdam. Daarbij wordt de suggestie gedaan dat de RET bij het opzetten van 'Vervoer op Maat' in het kader van de invoering van de WVG de wijkbusorganisaties actief zal inschakelen bij het nieuwe vervoerssysteem. Dit is echter niet gelukt. Het gevolg is dat in een aantal Rotterdamse wijken nu eigenlijk twee 'Vervoer Op Maat'-systemen naast elkaar fungeren, namelijk het 'Vervoer Op Maat' van de RET en de wijkbusorganisaties. In de praktijk betekent dit dat een wijkbusklant die met de ISL naar een bestemming buiten de eigen wijk wil reizen twee keer moet betalen. Eerst moet namelijk de ritprijs voor de wijkbus worden voldaan. Vervolgens moet bij het overstappunt van de ISL nog eens het zonetarief van de RET worden betaald!

Dit langs elkaar heen werken van de RET en Wijkbusorganisaties draagt er zeker toe bij dat de belangstelling voor de ISL beneden de verwachtingen blijft. Het lijkt er op dat de klanten van de wijkbussen de voorkeur blijven geven aan het voor hen vertrouwde en kleinschalige vervoer door vrijwilligers uit de buurt. Voor hen ligt een overstap naar de ISL minder voor de hand dan de RET klaarblijkelijk had verwacht. Te hopen valt dat in de nabije toekomst tussen de RET en de Federatie van wijkbusorganisaties een flexibele samenwerking tot stand komt. Gebeurt dat niet dan valt te vrezen dat het nieuwe 'Vervoer Op Maat' systeem een gemiste kans is.

Gerard Nijssen

De stad is van iedereen

Wethouder Pim Vermeulen werd vorige maand uitgeluid met een groots festijn in het HAL-gebouw op de Wilhelminapier. Vermeulen vertrekt na een loopbaan van meer dan twintig jaar in Rotterdam, als actievoerder, wethouder van stadsvernieuwing en volkshuisvesting, en beschermheer van de sociale vernieuwing. "Er zijn in de wijken van die types te vinden die hun schouders zetten onder de verbetering van de leefbaarheid. Dat je dat proces hardnekkig bent blijven steunen is wat ons betreft je grootste kwaliteit en de rode draad in je carrière", sprak Piet Huiskens namens het Rotterdams Overleg Bewonersorganisaties bij het afscheid.

Huiskens beperkte zich niet tot een terugblick, maar nam de gelegenheid te baat om een programma te schetsen voor de toekomst. Hoofdpunten: het vergroten van de keuzevrijheid voor iedereen ('de hele stad is van iedereen') en extra kwaliteit voor de zogenaamde 'concentratiegebieden'.

We weten allemaal dat de getallen van bijna 20 jaar stadsvernieuwing indrukwekkend zijn: 55.000 woningen, nieuw of verbeterd, een investering van 4,5 miljard gulden in de woningvoorraad! Toch is het de vraag of deze investering een leefbare stad heeft opgeleverd. De laatste tijd worden er vraagtekens gezet bij de vitaliteit van de krachtpoer. Te veel van hetzelfde, is de kritiek, waardoor de draagkracht van buurten en van de stad als geheel in gevaar komt. Het is natuurlijk te simpel om het ontbreken van gevarieerd woningaanbod in de stadsvernieuwingswijken als oorzaak aan te wijzen van de concentratie van problemen. Hoe zou de stad eruit hebben gezien zonder onze stadsvernieuwing, als het 'vin-

gerstadconcept' uit de jaren '70 was gerealiseerd?

Op grond van de situatie van toen èn de gezamenlijke analyse van toen, is het concept Rotterdamse stadsvernieuwing ontwikkeld en gerealiseerd. Wie kon toen de demografische en economische situatie van nu voorzien, met een grote nieuwe groep die zich begin jaren '90 aandient onder in de woningmarkt en dat zal blijven doen?

De typering 'eenzijdigheid' doet ook geen recht aan de grote verscheidenheid binnen de sociale sector. Vooral de laatste tien jaar hebben de Weeda's en Mecano's heel goed raad geweten met de vormgeving en woningtypes.

Wel is aan de hand dat de bereikbaarheid van deze sociale woningvoorraad in gevaar komt; huurharmonisatie en differentiatie jagen op onze vergelijkingshuren in de stadsvernieuwingswijken! Vergeten wordt dat hiermee ook de vicieuze cirkel weer gesloten wordt die met de stadsvernieuwing was doorbroken: de laagste inkomens ko-

men weer terecht in de slechte buurten en huizen. Ik durf de stelling aan dat het huidige beleid tot meer problematische concentraties zal leiden dan het stadsvernieuwingsbeleid van de afgelopen decennia.

De cruciale vraag voor de toekomst is of de volkshuisvesting voldoende instrumenten in handen heeft om een antwoord te kunnen geven op de problemen van nu. Sleutelwoorden in het nieuwe beleid zijn: meer markt, meer differentiatie, minder subsidie.

Een beleid gericht op meer keuze en meer kwaliteit heeft mijn steun. Maar de vraag is voor wie die keuze-vrijheid gaat werken en wie daarvan uitgesloten wordt. Tegen deze achtergrond formuleer ik een aantal uitgangspunten voor de volkshuisvesting in de komende tijd.

1. Meer keuze-vrijheid voor alle woningzoekenden

Dit uitgangspunt kan gerealiseerd worden door

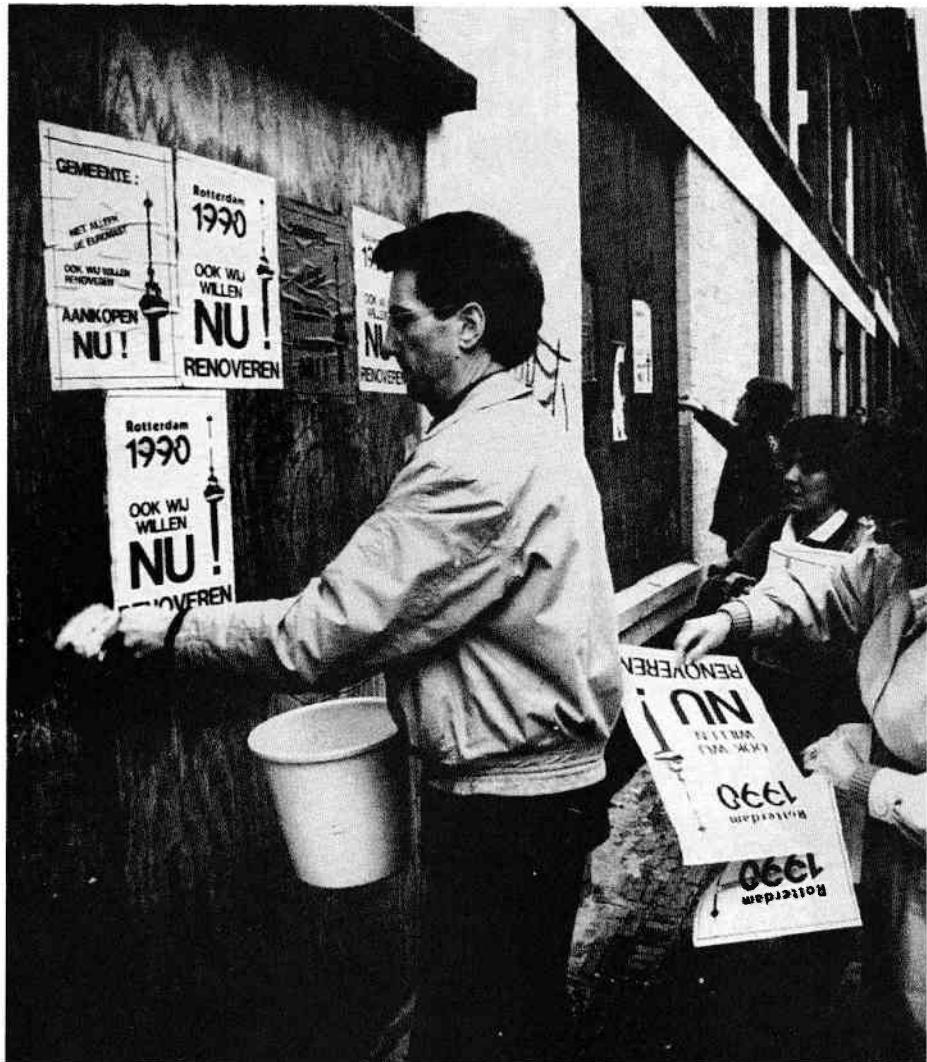
- de spreiding van goede en bereikbare woningen; dat betekent dat er dus ook bereikbare woningen in de sociale sector gebouwd moeten worden op de nieuwe woningbouwlocaties in de regio (de zgn 'Vinex-lokatie');
- het toetsen van het huur- en verdelingsbeleid op spreiding van beschikbaarheid;
- het geven van kwaliteitsimpulsen in alle sectoren om keuzes ook mogelijk te maken: huisvesting voor ouderen, jongeren, grote woningen, logementen, koopwoningen, etc.

2. Concentratie is niet altijd een probleem

Aanvaard concentratie als natuurverschijnsel van een grote stad, maar ontwikkel wel instrumenten om de scherpe kanten daarvan te bestrijden. Bekijk concentratie ook als kwaliteit voor een bepaalde groep. Als er in Oud Zuid een duidelijke keuze ligt van allochtonen voor dat stadsdeel, maak dat dan kwalitatief interessant en neem gerichte maatregelen op het terrein van woonomgeving, onderwijs (goede zwarte school), criminaliteitsbestrijding enz. Intensief Beheer is daarvoor een prima aanzet; overigens blijven grote investeringen noodzakelijk. Voor deze gebieden is blijvend een signalerings- en activeringslijn noodzakelijk.

3. Flankerend beleid tegen woonlastenstijging noodzaak

De uitkomsten van de zogenaamde 'bruterings-operatie', waarbij het exploitatie-risico van sociale huurwoningen geheel bij de

corporaties en de huurders is gelegd, maken glashard duidelijk dat een woonlastenbeleid noodzakelijk blijft. De individuele huursubsidie moet als instrument voor relatieve bereikbaarheid gehandhaafd blijven!

4. De democratische controle op de volkshuisvesting moet blijven. Die controle glipt nu uit onze vingers en wel in een even hoog tempo als de afbraak van de subsidies. De publieke sector heeft het nakijken als investeringsklimaat en rendement de toon gaan zetten in de volkshuisvesting. De gemeente (regio) moet instrumenten ontwikkelen (prestaties, subsidies, grondbeleid) om greep op het beleid te houden. Niet omdat er geen medewerkers bij de corporaties zitten die zich loyaal zullen inspannen om doelen van het volkshuisvestingsbeleid te realiseren. 'Het zit wel goed met het VH-netwerk' om met Hugo Priemus te spreken.

De publieke democratische controle is nodig om keuzevrijheid voor iedereen, kwaliteit in concentratiegebieden, en een woonlastenbeleid te realiseren.

De bewoners-ondersteuners zullen daaraan ook in de toekomst hun steentje bijdragen. Er is een nieuwe oriëntatie van de inzet van de bewonersondersteuning. Het Steunpunt Wonen van het Rio zal zich op basis van de hier genoemde hoofdpunten inspannen om:

- analyses te maken gericht op inzicht in en beïnvloeding van de volkshuisvesting op verschillende niveaus (buurten-wijk-corporatie-deelgemeente-gemeente-regio-land);
- kwalitatieve steun te geven aan bewonergroepen die invloed willen uitoefenen op deze verschillende niveaus.

Daarbij zal een duidelijker onderscheid gemaakt worden tussen de rollen van ondersteuners en van de bewoners dan in het verleden.

Piet Huiskens

Foto's bij dit artikel zijn overgenomen uit het boek 'Bakstenen kun je tellen, leefbaarheid niet' dat verscheen ter gelegenheid van het afscheid van wethouder P.O. Vermeulen.

Bouwen voor wie?

Kunnen in de toekomst nog nieuwe woningen worden gebouwd voor lagere inkomensgroepen? Die vraag staat centraal in de brochure 'Van doelgroep tot woningtype' die door het Steunpunt Wonen van het Rio werd uitgebracht. De auteurs schetsen aan de hand van de brochure het probleem en doen een aantal oplossingen aan de hand. 'Er ligt een schone taak voor de corporaties'.

De woonlasten van nieuw te bouwen sociale huurwoningen zijn de afgelopen jaren sterk gestegen. Sociale huurwoningen zullen in de nabije toekomst grotere concurrentie ondervinden van andere categorieën zoals sociale koop, premiehuur en premiekoopwoningen. Daarom is het nodig om, meer dan enkele jaren geleden, afwegingen te maken bij de keuze voor een bepaalde doelgroep en woningtype.

Door het afnemen van rijksmiddelen voor de sociale huursector en de verzelfstandiging zullen woningbouw-corporaties zich met de bouw van nieuwe woningen op andere doelgroepen gaan richten. Deze ontwikkeling wordt versterkt door het streven naar differentiatie van het bezit. De produkten die aan de bestaande voorraad worden toegevoegd, zullen tot de duurdere categorie van de sociale huursector of tot de sociale koop- of premie-sector behoren. Na 1996 zal dit proces versterkt worden. Dan zal het 'BWS', één van de belangrijkste subsidiebronnen voor de sociale woningbouw, sterk verlaagd worden en zullen slechts op beperkte schaal sociale woningbouwprojecten van de grond komen die nog bereikbaar zijn voor de lagere inkomens. Vraag is de komende jaren vooral of nog voldoende huurverlagingsmiddelen beschikbaar zullen zijn.

Tekort

De brochure maakt een aantal conclusies pijnlijk zichtbaar. De nieuwbouw zal, bij ongewijzigd beleid, voor een groot deel gericht zijn op hogere inkomensgroepen. In wijken waar de bestaande woningvoorraad grotendeels 'goed en bereikbaar' is, zullen duurdere nieuwbouwwoningen voor middelen- en hoger inkomensgroepen gebouwd worden op locaties die daarvoor geschikt zijn. Een dergelijk beleid is terecht als je kijkt naar de opbouw van zo'n wijk en sluit aan bij de door de gemeentepolitiek beoogde ongedeelde stad. Inmiddels is dit beleid overal ingezet. In elk wijkbeleidsplan wordt de doelstelling tot differentiatie van de woningvoorraad onderschreven. Echter een optelsom over alle corporaties in Rotterdam maakt wel dat de 'aandachtsgroepen van beleid' buiten de boot zullen vallen. Voor wat betreft de bouw van nieuwe woningen zal juist het ontbreken van

aandacht voor deze groepen fijnkend zijn. Om dit tij te keren is het noodzakelijk dat op stedelijk niveau een aantal strategische keuzes gemaakt wordt, zodat ook voor de lagere inkomensgroepen goede en bereikbare nieuwe woningen gebouwd kunnen worden.

Corporaties

Bij de corporaties ligt een schone taak om de handen ineen te slaan en nieuwe pro-

ducten te ontwikkelen die aansluiten bij de vraag van deze groep huishoudens.

De eerste mogelijkheid is de ontwikkeling van markt woningen door corporaties. De winsten die gemaakt op de markt woningen kunnen gebruikt worden om de stichtingskosten van sociale huurwoningen te verlagen tot een betaalbaar niveau voor de lagere inkomensgroepen.

Een tweede mogelijkheid is financiering vanuit de Algemene Bedrijfsreserve

(ABR) van de corporatie. Nadeel van deze methode is wel dat dit opgebracht moet worden door de andere huurders binnen het corporatiebezit via extra huurverhogingen, waardoor delen van het bestaande bezit onbereikbaar kunnen worden.

Daarnaast zouden de huurverlagingsmiddelen in plaats van alleen in de stad vernieuwingswijken, ingezet kunnen worden voor nieuwbouw op Vinex-locaties en/of gemeenten in de regio. Om een aanvaardbaar huurniveau te halen zouden huurverlagingsmiddelen geconcentreerd toegekend kunnen worden. Daarvoor is wel nodig dat de toekomstige kortingen op het BWS niet door gaan.

Grote woningen.

Wanneer op een creatieve wijze omgegaan wordt met de inzet van deze middelen, kan tegemoet gekomen aan de spanning op de woningmarkt die sinds jaar en dag bestaat rond de beschikbaarheid en bereikbaarheid van grote woningen.

De trend naar 'kleinere huishoudens in grotere verscheidenheid' is weliswaar in Nederland nog in volle gang, maar in de grote steden neemt het huishoudenstype 'gezinnen met kinderen' weer toe. Deze ontwikkeling is in de stadsvernieuwingswijken, onder invloed van de aanhoudend hoge buitenlandse migratie, allang begonnen. Woonwens van deze huishoudens zal meestal een grote woning (vier of meer kamers) zijn. Maar deze woningen zijn schaars in Rotterdam. Slechts zestien procent van de woningen heeft vijf kamers of meer, terwijl het aantal gezinnen met kinderen ruim dertig procent van het aantal

huishoudens is. Daar komt nog bij dat een omvangrijk deel van de voorraad grote woningen weliswaar passend is als je kijkt naar het aantal kamers, maar toch geen ideale woon situatie oplevert: een grote woning met een eigen entree, direct aan de straat en liefst nog met een eigen tuin verdient voor het merendeel van de huishoudens met kinderen de voorkeur boven een woning in de bovenste lagen van een portiek, dat gedeeld moet worden met andere huishoudens.

Oplossingen voor het tekort aan grote woningen worden gezocht in het stimuleren van de doorstroming van kleine huishoudens in grote woningen naar kleinere woningen.

Daarnaast wordt gewezen naar de vierde ring. Dat staat echter op gespannen voet met de eerder omschreven ontwikkeling om, ook in de vierde ring, een meer gedifferentieerd woningaanbod te realiseren via duurdere woningbouw. De beleidsdoelstelling zal lastig te verwezenlijken zijn in de huidige praktijk. De problemen zullen alleen maar toenemen en een groep huishoudens zal in de toekomst structureel buiten de boot vallen. Het is dus tijd om op stedelijk of zelfs regionaal niveau de krachten te bundelen. Middelen moeten op een creatieve manier worden ingezet voor de oplossing van dit probleem. Het oppakken van deze gezamenlijke verantwoordelijkheid biedt meer oplossingen dan het verschuiven van het probleem van de ene corporatie naar de andere.

Joop Dullaart en Jenny Vermeeren

Van doelgroep tot woningtype

De informatie in deze brochure kan gebruikt worden als hulpmiddel voorafgaand aan het planproces om het programma van eisen nader te formuleren, maar ook als toetsinstrument van door anderen opgestelde plannen. Hiermee is deze brochure met name interessant voor volks huisvesters werkzaam bij bewonersorganisaties of corporaties en voor bewonersgroepen die intensief bij de planvorming betrokken willen zijn.

In de brochure staat de relatie tussen doelgroepen enerzijds en woningtype en woonmilieu anderzijds centraal. De informatie in deze brochure beschrijft een vrij jong werkterrein. En is niet meer of minder dan een momentopname. Woonwensen zijn immers sterk onderhevig aan veranderingen. Zo zijn de eisen die in de jaren vijftig gesteld werden aan woningen anders dan de eisen die nu gesteld worden. In de jaren vijftig maakte het overgrote deel van de bevolking in Nederland deel uit van een gezin. Door de toenemende welvaart en onder invloed van maatschappelijke ontwikkelingen als secularisatie, individualisering en emancipatie is sindsdien de verscheidenheid in huishoudens groter geworden. Met als meest opmerkelijke gevolg voor de huishoudenssamenstelling een stijgend percentage één en tweepersoonshuishoudens zonder kinderen en een dalend percentage gezinnen met kinderen. Hierdoor zijn de woonwensen van mensen zijn veranderd. In de diversiteit in woningplattegronden en woningtypen is deze verandering in woonwensen zichtbaar. Deze trend zal zich de komende jaren zeker voortzetten.

In de brochure worden op basis van een indeling in doelgroepen de consequenties van een keuze voor een of meerdere doelgroepen inzichtelijk gemaakt. Leidraad voor deze doelgroepindeling is het begrip leefstijl. Om nadere invulling te geven aan het begrip leefstijlen, worden drie tamelijk voor de hand liggende kenmerken gebruikt, leeftijd, huishoudenssamenstelling en inkomen. Aan de leefstijlen kunnen vervolgens weer woningmerken en woonomgevingskenmerken gekoppeld worden. In de brochure wordt deze vertaalslag geïllustreerd aan de hand van een aantal voorbeelden. Grofweg geldt dat naarmate het inkomen toeneemt, de eisen die aan de woning en woonomgeving worden gesteld ook toename. Prijs f 12,50.

De brochures zijn te bestellen bij het Steunpunt Wonen, tel. 010 - 217 65 60.

Participatie van migranten

Meer Filiz nodig

De nieuwste uitgave in de serie Opbouwwerk-in-uitvoering heeft als onderwerp de participatie van migranten bij buurtbeheer. Orhan Bayraktar, deelgemeenteraadslid in Kralingen-Crooswijk, bespreekt de brochure.

Vervreemding in onze leefomgeving begint meestal met isolement in de buurt. De verandering van wijken door veroudering, en daarna door vernieuwing van bekende straatbeelden, met daarbij ook nog nieuwe buren, geven ons het gevoel dat wij niet meer in het oude straatbeeld passen. Als daar nog bij komt dat er met de buren niets anders uitgewisseld wordt dan een "hallo", wordt het beeld compleet. Zo kun je de ontwikkelingen beschrijven in de oude wijken van Rotterdam.

Sociale Vernieuwing heeft impuls gegeven voor een verbetering van de verhoudingen. Maar helaas is het idee van de sociale vernieuwing onvoldoende overgeslagen op de allochtonen. Een project als 'Filiz' (turks voor 'ontluikend groen') in Bloemhof/Hillesluis zou dan in de stad als geheel navolging gevonden hebben. Lente is meer dan alleen een ruisende boom.

Peter Voogt beschrijft in de brochure twee bijzondere opbouwwerk-projecten waar we wat van kunnen opsteken. Kritisch kijkend naar het project Filiz en de resultaten daarvan, kom ik tot de volgende opmerkingen.

Er zijn successen geboekt:

- * de samenwerking tussen verschillende instellingen en personen is bevorderd; de burger is serieus genomen;
- * communicatiekanalen zijn geopend, er is vertrouwen gewonnen;
- * de overtuiging is gegroeid bij bewoners dat participatie inzet van deskundige medewerkers vereist. Hieruit blijkt dat de project-medewerkers hun kwaliteiten hebben laten zien, wat betreft kennis van culturen en als beroepskracht. Ze hebben de allochtone inwoners laten kennismaken met de uitgangspunten van sociale vernieuwing;
- * de oprichting van een Turks Platform in samenwerking met zelf-organisaties;

Nu de andere kant van de medaille:

* Filiz is alleen gericht op wijkbeheer. De intensieve contacten die de projectmedewerkers hebben opgebouwd zijn alleen benut voor problemen op het terrein van beheer. Met dezelfde contacten zouden ook

andere nippende problemen aangepakt kunnen worden. Zoals ouderen-participatie in het onderwijs, werkgelegenheidsvraagstukken, scholing, beroepskeuze en loopbaanontwikkeling. Of jeugdproblematiek en politieke participatie van burgers.

* Is er gewerkt aan de ontwikkeling en verzelfstandiging van individuele bewoners? Wat gebeurt er als het project afloopt? Zijn de taken overgedragen aan de burgers?

Hoe staat het met de participatie van wijkbewoners in de wijkorganen, is er een afspiegeling tot stand gekomen? Doel was actieve deelname in de bewonersorganisatie, niet als een aparte groep of als zelforganisatie, maar als inwoner van de wijk.

Media

Een tekortschietende informatievoorziening is één van de belangrijkste belemmeringen voor allochtonen om aan onze samenleving deel te nemen. Allochtonen gebruiken andere communicatiekanalen.

In de geschiedenis van de communicatie zijn drie belangrijke vormen te onderscheiden.

Mondelinge communicatie, met de tradities van de 'Vertellingen uit 1001 nacht' en de overlevering van volksverhalen.

Mond-tot-mond-reclame past in die traditie.

Schriftelijke communicatie, die vooral vanaf de uitvinding van de boekdrukkunst massale verspreiding van cultuur mogelijk maakte. Een grote stap richting massacomunicatie...

De laatste ontwikkeling vormen de elektronische media, met name telefoon, radio en televisie, onze audiovisuele middelen; een ontwikkeling waarvan het eind nog niet bereikt lijkt te zijn.

Wat ik wil zeggen is dit: de ontwikkeling van allochtonen in Nederland eist -misschien wel helaas, maar onontkoombaar- ook een sprong van mondelinge communicatie naar audio-visuele communicatie.

Schriftelijk materiaal spreekt hen niet aan. Hun leestraditie is een andere. Daarbij rijst dan de vraag of wij projecten zoals Filiz niet op een geheel andere manier moeten ondersteunen. Hoe kunnen wij

allochtonen makkelijk bereiken om informatie-uitwisseling en voorlichting effectief te laten plaatsvinden?

Er is een communicatiemiddel dat bij uitstek de allochtone communicatie-kanalen en de laatste technische ontwikkelingen combineert, dat niet duur is en voor elke allochtone inwoner bereikbaar: de RADIO. Het is tevens een onafhankelijk medium.

Integratie

Filiz laat zien hoe actieve participatie een bijdrage kan leveren aan de versnelling van het integratieproces. De zelforganisaties kunnen een bron zijn voor kaderverwerving. Dit betekent niet dat veldwerksters kader altijd bij de zelforganisaties moeten zoeken. Integendeel, de zelforganisaties vertegenwoordigen meestal slechts een klein deel van de burgers.

Helaas blijft Filiz een eenmalig, bijzonder project. In meer wijken van Rotterdam zouden projecten als Filiz ontwikkeld moeten worden. Het zou invulling geven aan de doelstelling van sociale vernieuwing. Het vereist grote zorgvuldigheid, met coördinatie op stedelijk niveau en een platform voor de betrokken medewerkers om ervaringen uit te wisselen.

Wij hoeven niet met initiatieven te wachten totdat situaties ontstaan zoals in de brochure geschetst: 'groepstegenstellingen die ernstig ogen en zoveel aandacht trekken dat de politieke bereidheid tot extra inzet sneller verkregen wordt'.

De afstand tussen de groep die zich goed ontwikkeld heeft en de groep die achterblijft wordt groter. De tijd dringt. Om achterstanden bij allochtonen in te halen moeten wij overwegen om een radicaal sociaal-vernieuwingssproces in gang te zetten onder allochtonen.

Orhan S. Bayraktar

Peter W. Voogt, In de buurt; participatie van migranten bij buurtbeheer, Opbouwwerk-in-uitvoering nr. 7, april 1994. Te bestellen door het overmaken van f 15,- op postrekening 43.08.481 t.n.v. Rio, Rotterdam, m.v.v. titel.

Nieuwe sokken

'Er is een nieuwe welzijnswerker opgestaan, wordt gezegd. En hij of zij is vooral te vinden in Rotterdam'. Martijn de Rijk, in : 'De nieuwe sokken van het welzijnswerk', NRC-Handelsblad 11 juni 1994.

LEES: 'Opbouwwerk in uitvoering' Serie praktijkomschrijvingen onder het motto: hoe zet je als opbouwwerker een probleem om in een georganiseerd initiatief. Redactie: Anne van Veen. Uitgave: Rotterdams instituut bewonersondersteuning, Rio, Kortenaerstraat 1, 3021 VB Rotterdam.

Nr. 4

Ton Huiskens

'HET PLEIN; verboden te schoppen, te slaan en te dreigen'.

De knok om het gebruik van het plein tussen groepen jongeren, kinderen en bewoners escaleert. Omwonenden proberen in samenwerking met de politie grenzen te zetten en van het plein weer een veilige plek te maken voor iedereen.

Gezamenlijke uitgave van Rio en Regiopolitie Rotterdam-Rijnmond, 1993, tweede druk.

Foto's: Joop Reyngoud, 20 pg.'s; prijs f 10,- (incl. porti).

Nr. 5

Johan Janssens:

'EEN NIEUW ZONNETJE; ouderennetwerken in Oud Mathenesse en het Witte Dorp'.

Ouderen raken door veranderingen in de wijk in een isolement. De acties van de bewonersorganisatie voor stadsvernieuwing en voorzieningen blijken de afweer tegen nieuwkomers te vergroten. Initiatieven voor een veilige wijk leiden tot extra sloten op de deur. Het opbouwwerk gooit het roer om en ontwikkelt een programma om het isolement van ouderen tegen te gaan. Daarbij wordt een ongebruikelijke werkwijze gevuld: er wordt gestart met een jeu-de-boules club en een zangkoor. De ouderen-netwerken die rond deze activiteiten ontstaan nemen plaats in van de sociale verbanden van weleer.

Foto's: Joop Reyngoud, 28 pg.'s; prijs f 10,- (incl. porti)

The image shows the front cover of a booklet titled 'In de buurt' (In the neighborhood). At the top right is a small decorative logo. Below it, the title 'In de buurt' is written in a large, light-colored font. Underneath the title, the subtitle 'Participatie van migranten bij buurtbeheer' (Participation of migrants in neighborhood management) is printed. The central part of the cover features a black and white photograph of a street scene. In the foreground, several people are walking or standing near a stall or kiosk. In the background, there are multi-story residential buildings. The bottom of the cover has a dark horizontal bar with the text 'OPBOUWWERK IN UITVOERING' in white capital letters. To the left of this bar is the number '7'. On the right side of the bar, the author's name 'Peter W. Voogt' is written in a smaller font.

Nr. 6

Petra van den Berg e.a.:

'OP DE TRAP: portiekgesprekken in het Oude Westen'.

In de multiculturele Rotterdamse wijk het Oude Westen ontstaan spanningen en irritaties in de portieken. Om het tij te keren organiseren bewonersorganisatie en woningbouwcorporatie 'portiekgesprekken', bijeenkomsten waarvoor alle bewoners van een portiek worden uitgenodigd. Doel is het verbeteren van de contacten onderling, het maken van afspraken over het schoonmaken van het trappenhuis en het beperken van de overlast.

Gezamenlijke uitgave van Rio, Stichting Volkswoningen, Aktiegroep het Oude Westen en Projectbureau Sociale Vernieuwing, 1993.

Redactie: Petra van den Berg, Osman Dogan, Cees de Lijster, Heleen van der Pijl, Matija Stanicic. Tekst: Annemarie Sour, Anne van Veen.

Foto's: Joop Reyngoud, 20 pg.'s; prijs f 10,- (incl. porti).

Nr. 7

Peter W. Voogt

'IN DE BUURT: participatie van migranten bij buurtbeheer'; 1994.

In de Rotterdamse wijken Bloemhof, Hillesluis en het Oude Noorden zijn projecten opgezet

om de deelname van Turkse en Marokkaanse bewoners aan activiteiten in de wijk te vergroten. Huisbezoeken om over stadsvernieuwingssplannen te praten, de inrichting samen met Turkse vrouwen van een binnenterrein als speelplaats, een sport-toernooi voor jongeren op een plein. Uiteenlopende participatieve vormen passen de revue: de reagerende, de stemverheffende, de Opzoomerende bewoner en het kaderlid. Ook het belang van moskee- en zelforganisaties voor participatie en integratie wordt belicht.

Foto's: Joop Reyngoud, 24 pg.'s; prijs f 15,- (incl. porti)

Bestellen door overmaking van bedrag op gironummer: 43.08481 t.n.v. Rio, Rotterdam, m.v.v. titel.

Kort nieuws

Een aantal foto's in deze STEIGER maakt deel uit van een serie die op Opzoomerdag werd gemaakt door amateurfotografen. Een initiatief van KUUB-3 en de SKVR. In juni verschijnt het fotoboek 'Opgezoomerd' met een selectie van de mooiste foto's. STEIGER biedt een voorproefje.

Voorpag: R. Neve (Tarwewijk). Pag. 2 onder: A. ter Meulen Afrikaanderwijk). Pag. 3: A. Hulstkamp (Pendrecht), D. Hinfelaar (Oude Westen). Pag. 4: S. van Roosendaal (Deli-plein), K. Romeijn (Cool). Pag. 8: M. de Wit (Nieuwe Westen). Pag. 9: L. Groenendaal (Reispaleis), E. Koelstra (Agniesebuurt).

* Bovenstaande foto (DWL), evenals de foto's op pag. 2 boven (DWL), pag. 7 (Cool) werden eveneens op Opzoomerdag gemaakt door Joop reyngoud.

Zuidelijke tuinsteden

Arnold Reijndorp en Hanneke van der Ven (red.), *Een reuze vooruitgang; utopie en praktijk in de Zuidelijke Tuinsteden van Rotterdam*. Uitg. 010, Rotterdam, 1994.

Aan het slot van het door de dienst Stedebouw en Volksbouwvesting georganiseerde symposium 'Utopie als praktijk' van 17 mei j.l., presenteerde de redacteuren Arnold Reijndorp en Hanneke van der Ven het boek 'Een reuze vooruitgang'. Zowel de vormgeving (uitgeverij 010) als de opzet van het boek nodigen uit om zich te verdiepen in de historie, achtergronden en toekomst van de Zuidelijke Tuinsteden.

'Een reuze vooruitgang' is een bundeling van de resultaten van onderzoeken die in de afgelopen jaren zijn uitgevoerd in de na-oorlogse wijken Pendrecht, Zuidwijk en Lombardijen. Er zijn bijdrage geleverd door stedebouwkundigen, architecten, stadssociologen,

woonecologen en landschaparchitecten. Aanleiding voor zoveel aandacht in een relatief korte tijdsbestek voor dit deel van Rotterdam Zuid was het project Zuidelijke Tuinsteden (1990-1992). Daarin werd in samenwerking tussen (deel)gemeenten, woningbouwcorporaties en bewonersorganisaties op geheel eigen wijze gewerkt aan een toekomstvisie voor de wijken Pendrecht, Zuidwijk en Lombardijen.

De uitgave van 'Een reuze vooruitgang' past in de traditie van dit project om niet alleen via de bekende overlegtafels te komen tot een gedeelde opvatting over de toekomst van een wijk. De eerste prijs in de manifestatie na-oorlogse woongebieden van de provincie Zuid-Holland (1990) heeft er mede toe bijgedragen dat er gedurende de uitvoering van het project werkwijzen kunnen worden toegepast die het denken en doen over de toekomst van de drie wijken verbreden. Wijkmanifestaties, symposia, rapportages, beeldmateriaal en het sociologische en demografische invalshoeken zijn in dit verband de

meest sprekende voorbeelden. Wat dit laatste betreft geeft Een reuze vooruitgang een mooi overzicht van een aantal verdiepende studies naar de kwaliteiten van de Zuidelijke Tuinsteden.

Voor een deel hebben deze kwaliteiten betrekking op het (oorspronkelijke) ontwerp. Een kwaliteit die overigens lange tijd *niet* erkend is en pas de laatste jaren bij beleidsmakers en wetenschappers aan een herwaardering onderhevig is.

Voor een ander deel grijpen de kwaliteiten van deze naoorlogse wijken terug op de waardering van het woon- en leefmilieu door de huidige, deels oorspronkelijke bewoners van Pendrecht, Zuidwijk en Lombardijen.

Kwetsbaar zijn de Zuidelijke Tuinsteden door het tempo waarin sociale veranderingen zich voordoen in delen van het gebied. Ook de verandering in wat wel genoemd wordt 'de relatieve ligging in de stad' is een punt dat aandacht behoeft. Lagen de wijken vroeger aan de rand van Rotterdam, nu ma-

ken ze daar meer en meer onderdeel van uit.

In de afzonderlijke bijdragen van 'Een reuze vooruitgang' wordt nader ingegaan op deze kwaliteiten en kwetsbaarheden.

Over de toekomst van de Zuidelijke Tuinsteden wordt in de bundel geen eindoordeel gegeven.

Wel worden twee alternatieven geschat: een scenario van verdere verstedelijking en één die meer de nadruk legt op de principes van suburbansatie. Aan betrokken partijen wordt overgelaten welke de voorkeur dient te krijgen. Hoe die keuze zal uitpakken is op voorhand *niet* zo maar te voorstellen. Hier komt een tweede bijzonder kenmerk van het project om de hoek kijken: gedurende het project zijn de rollen en onderlinge verhoudingen van gemeente en corporaties, de direct betrokken partijen, drastisch veranderd. Dat zal zeker van invloed zijn op het scenario voor de toekomst van de Zuidelijke Tuinsteden dat de voorkeur krijgt.

Aart Jan Voogt

AAN HET WERK

STEIGER vraagt zich af: stonden deze mannen model voor de ontwikkeling van de inmiddels meer dan beruchte Oppie?